

КӨКЕЙКЕСТІ

АҚТАУ:

ГАЗ КЕРЕК

Қара алтынның қаймағын сүзіп отырған Маңғыстау газдан тапшылық көріп жатыр десе, құлаққа ерсі естіледі екен. Бірақ мұнайлы өңірде осымен екінші рет сұйық отын жетіспей, жұрт шақырайған күн астында кезекте тұр. Уақытын кезек күтумен өткізген бір жүргізуші «Қаланың

бүкіл жерін айналып келдім, бәрінде кезек. Әр бекетте 50-100 машинадан тұр. Уақытымыздың бәрін осы кезекпен жоғалтамыз. Жұмысымыз жоқ па, балашағамыз жоқ па біздің?!» – деп кейіді.

(Жалғасы 2-бетте)

ҚҰЙЫН

ӨТКЕН КҮННІҢ

ӨКІНІШІ

Балама сүре, хадис, намаз үйрете бастадым. Тозақ отымен үрейлендірдім. Аулада балалармен ойнамайтын болды. Балам өз Жаратушысын қуаныш, сүйіспеншілік, үмітпен танудың орнына қатты қорқып қалған болды. Туған-туыстармен араласуды қойдық. Бір кездері мен бөтен еркектерді көрмеу үшін үйге келген қонақтармен амандасуға шықпаймын.

(Толығырақ 7-бетте)

БІЗДІҢ СҰХБАТ

БЕЙБІТ ЗАМАНДАҒЫ ПАТРИОТИЗМ

Қазір біздің Қарулы Күштерімізде жастар 1 жыл ғана әскер қатарында болып қайтады. Мен әскери ғалым ретінде және қазіргі әскери бөлімдерді басқарып отырған қолбасшылардың пікірін айтам: армия қатарында жастар бір жыл сапта тұрып, нағыз әскери маман (профессионал) болуы оңай емес! Әсіресе қазіргі әскери қару-жарақ, техника өте күрделі, оны толық меңгеру үшін уақыт керек.

(Толығырақ 3-бетте)

БИРЖАМЕТР

МҰНАЙ (brent) 52,54

RUB 5,53

DOLLAR 335.21

EURO 396.79

COM 4.86

АЛТЫН (ун.) 1269,50

ҚЫЗЫҚСТАН ҚЫЗЫҚТАРЫ

Келесі тойда кемеміз жүземіз!

(Жалғасы 2-бетте)

on the web
JASQAZAQ.KZ

ҮКІМЕТ

ТҮСІНІКТІ БОЛУЫ ТИІС

Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесі іске қосылғанымен әлі күнге түсініксіз тұсы баршылық. Мәселен, сақтандыру пакетін алған адам кез келген қызметті өз қалауымен келіп, тегін талап ете алмайды. Дәрігер қаласа, сақтандыру аясында емдейді, қаламаса, қосымша құн төлеуге тиіс. Үкімет отырысында Премьер-Министр Бақытжан Сағынтаев осындай түйткіл халыққа түсініксіз болып қалмасы үшін, әлі де ақпараттық жұмыс жүргізу керектігін айтты. Сондай-ақ біршама тапсырма берді.

Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру (МӘМС) қорына салымдар осы жылғы 1 шілдеден бастап түсе бастаған. Бір айдың ішінде ғана 800 миллион теңге жарна аударылған. Оның 38 пайызы жұмыс берушіден, 62 пайызы кәсіпкерлердің аударымы. Алкалы жиын барысында баяндама

жасаған «Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры» коммерциялық емес акционерлік қоғамының басқарма төрайымы Елена Бахмутова жыл соңына дейін қорға 27 миллиард теңге аударылатынын айтты. Ол «Қорға жарна аудару бойынша Қарағанды,

сәйкестендіруді тапсырды. Әкімдер Кіріс комитетімен бірігіп жұмыс берушілер мен жеке кәсіпкерлердің қорға ақша аударуын апта сайын бақылап отыруы тиіс.

МӘМС жүйесі аясында тегін қызмет көрсету тегіті де қарастырылған. Мұндай қызметке жедел медициналық көмек, санитарлық авиация, шұғыл стационарлық және стационарды алмастыратын көмек жатады. Сол сияқты күрделі әрі жұқпалы ауру да тегін медициналық сақтандырудың бір тармағына еніп отыр. Оларға туберкулез, онкологиялық һәм психиатриялық ауруларды емдеу, профилактикалық егу жатады. Премьер-Министрі Б.Сағынтаев тамыздың соңына дейін міндетті әлеуметтік медициналық сақтандырудың нормативтік құқықтық актілерін әзірлеуді тапсырды. Бұл орайда «Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы» Заңына енгізілген өзгерістерді басшылыққа алуды ескертті.

(Өз тілішіміз)

АПТАНЫҢ АЙТАРЫ

400

мың теңге. Мектеп директоры пара алғаны үшін үш жылға сотталды

190

Батыс Қазақстан облысында осынша ұсақ мал өртеніп кетті

73

жыл бойы қостанайлық ардагердің денесінде тұрған оқ табылды

Жаңа жүйе

«LIKE-қа» ЛАЙЫҚТЫ ЖАЛАҚЫ

«Дәрігер жұмысының сапасына байланысты еңбекақы алғаны маңызды. Ал бұл сапаны емделуші анықтайтыны белгілі. Сол үшін адам консультация алу үшін ақпараттық жүйе арқылы дәрігер туралы пікір оқып, кімге баратынын өзі таңдай алатындай жасағымыз келеді. Бұл бағалау ақпараттық жүйесі арқылы іске асырылады. Әр пациент дәрігердің жұмысына байланысты «лайк» басады. Ол бағасы жүйеде айқын көрініп отырады. Ал әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры осы жауаптың қорытындысы бойынша маманға қанша төлейтінін белгілейді».

Елжан БІРТАНОВ,
денсаулық сақтау министрі

Көкейкесті

АҚТАУ: ГАЗ КЕРЕК

Бұл жағдай неге жиі кайталанатын? 24.kz хабарлағандай бұрын бензин безгегі есті алатын, енді газ тапшылығы алқымды қысады. Газ бен мұнайдың үстінде отырған Манғыстау үшін бұл шынымен түсініксіз жағдай. Әлде, жиі-жиі қайталанатын газға тәуелділікке зауыт басшылары, тасымалдаушы компаниялар, ортадан пайда табатын делдалдар кінәлі ме? Газ құю бекетінің қожайыны Тағанияз Боканұлы «Қала бойынша жекеменшік 50 шақты газ бекеті бар. Бәрі жабық. Себебі газ жоқ. Жаңаөзендегі газ өңдеу зауытынан айына 60 тонна ғана газ жеткізіледі. Жаз айында ол ешкімге жетпейді» — дейді.

Мұнайлы өңірге жазда саяхатшылар да көп ағылады. Қарт Каспийдің жағасы демалушыларға таптырмай аймақ. Бұл мезгілде көлік те әдеттегіден екі есе

көбейеді. Өңірдегі «темір тұлпардың» 70 пайызы газға ауыстырылған. Осындай түйткілдің болатынынан хабардар атқамінерлер неге ерте камданбайды?

Берік ӘБДІҒАЛИҰЛЫ,
«Сакралды Қазақстан»
ғылыми-зерттеу орталығының директоры:

«Сүйінші, ағайын! Тағы да көне дәуірдің көзіндей болған құнды жәдігер! Сақ дәуіріне тән түрлі дүниені бүгінге бүтіндей жеткізген Алтай

таулары маңындағы Берел қорымынан, Зейнолла Самашев бастаған экспедициялық топтың қазба жұмыстары нәтижесінде, тағы бір Алтын адам табылды. «Қасиетті Қазақстан» бағдарламасы аясында Шығыс Қазақстан облысына іссапарға барып, осындай айтулы жаңалыққа куә болдым»

Зейнолла САМАШЕВ,
экспедиция жетекшісі:

«Біз шынымен де №5 қорғанды зерттеп қаздық. Қорған тоналған екен. Тапқанымызды адам деп айтуға да келмейді. Ол қабір ішінде шашылған адамның қалдықтары

ғана. Бас сүйегі мен қол-аяғы жоқ. Бас киімінің қалдығы, тоны, белбеуі, сынған ыдысы табылды. Алтын жапсырмалары, әйел киімінің ешекейі де бар. Не тонаушылар бұл заттарды байқамай қалған, не қорған опырылып құлаған»

facebook.kz

Өзекті

Теңге қайта ес жиы. Кеше төл ақшамыздың американдолларына шаққандағы бағамы 335-ке кеп табан тіреді. Ал еуро әлі қымбат — 396 теңге. Ұлттық валютаның құнсыздануы, әдеттегідей, гу-гу жорамалмен басталды. Іле-шала алыпқашпа әңгімені кейбір интернет басылымдар мен әлеуметтік желі іліп ала жөнелді. Ұлттық банк теңге бағамына ең алдымен АҚШ-тың Ресейге қарсы енгізген жаңа санкциясы мен ахуалдың белгісіздігі ықпал еткенін мәлімдеді. Бұл жолы мұнай бағасы басты себептерінде

салыстырғанда 9,8 пайызға аз. Кайсыбір сарапшылар американдолларына деген сұраныстың күрт артуына орайлы сәтті пайдалана кететін валюта саудагерлерімен сыртқы қарызын төлейтіндер себепші болуы мүмкін деген пікірде. Себебі дәл осы күндері биржада шетелдік ақшаға деген сұраныс өте-мөте артып кеткен. 2 тамызда шетелдік валюталар бойынша сауда-саттық көлемі 494 млн доллар жетті. Бұл 2015 жылғы 14 желтоқсан күнгі мөлшерден кейінгі ең жоғары көрсеткіш. Сол кезде сауда-саттық 511 млн доллардан

САНКЦИЯ

САЛҚЫНЫ МА?

көрсетілмеді. Оған пәлендей негіз де жоқ еді. Өйткені, алдағы қазан айына арналған «қара алтын» (Brent) құны бұл жетіде барреліне 50 доллардан кем болған жоқ. Ал бейсенбіде 52,54 долларды құрады. Оның үстіне бұрынғыдай емес, үй мен көлікті теңгемен сатып алуға көшкелі біздің қалың көпшілік шетелдік валютаға аса құштар емес. Банктер мен айырбас орындарында ұзынсонар кезектің болмауы да содан. Биылғы маусым айында тұрғындар айырбас орындарынан 316 млн долларды қолма-қол ақшаға сатып алыпты. Бұл мамыр айындағы көрсеткішпен

Айта кеткен жөн, еліміз бен терістік көршімізден басқа осы одаққа мүше елдердегі ұлттық ақша «қатты девальвацияға ұшырады» деген хабарды ести қойған жоқпыз. Демек, біздіңше, ақша бағамындағы ахуалға әлгі «орайлы сәт» әсер еткен сияқты. Өйткені, санкция салдары (бұл тақырыпқа алдағы уақытта жан-жақты тоқталамыз) бүгін-ертен сезілетін құбылыс емес. Оның белгілі бір елге немесе аймақтағы экономикалық қоғамдастыққа каншалықты әсер ететінін тап басып айту да қиын.

Талап ТІЛЕГЕН

«Еуразия экономикалық одақ шеңберінде ортақ валюта енгізілуі мүмкін» — деп жүр. Осыған қатысты не айтасыз?

Сауалы

Алтынның

Жауабы

Тимур СҮЛЕЙМЕНОВ,
ұлттық экономика министрі:

«Бұл мәселе, тіпті күн тәртібіне қойылған емес. Осыған дейін де талай айтты. Оны кейбір сарапшылар өзара талқылауы мүмкін. Бірақ шынтуайтына келгенде, аталған мәселе көтерілген емес. Еуразия экономикалық одағының жоспарына да енгізілмеген. Оны енгізу қажеттігін көріп тұрғанымыз жоқ»

Қызықстан қызықтары

«Дым жағдай жоқ. Бізде «гулянка» осы. Астымызда Жеер, үстімізде тікұшақ. Кеме бізге жараспайды. Шымкентте біз осылай жыртыламыз енді». Бұл екі жастың үйлену тойына 550 мың теңгеге тікұшақ жалдап, «жыртылған» жігіттердің сөзі.

Өзін бейнетаспаға түсіріп, жалпақ жұртқа жариялаған жастар осылай дейді.

«Жағдайы жоқтын» тойы мынау болса, ауқаттының думаны туралы ауыз ашпай-ақ қояйық? Оншақты Жеер Шымқаланың шыға берісіндегі күрежолға сыймай,

ТӨБЕСІНДЕГІ ТІКҰШАҚ

тенселіп бара жатты. Төбесінде — тікұшақ. Жастар көліктің терезесінен басын шығарып, аспанға қарап тілек жаудыруда.

Әрине, бәрі Батыстың киносындағыдай той жасамайды. Өткен жылы, шырайлы қалада отау көтерген қыз бен жігіт 300 табақ палауды тегін таратып, жұрттың ықыласына бөленген еді. Отау құрған тағы бір жұп жетімдер үйіндегі камкөніл балаларға дастархан жайып бір қуантты.

Шіркін, Шымқалада теңіз болса, тікұшақ мінген жас жұбайлар той дастарханын көк теңіздің үстіне жаяр ма еді, кім білсін?!

Біздің сұхбат**Жас қазақ:**

Ким Серікбайұлы,
жуырда Елбасының
«Болашаққа бағдар:
рухани жаңғыру»
атты мақаласы

жарық көрді. Бұл жерде негізгі басымдық жастардың санасын рухани тұрғыда жаңғырту мәселесі тұр. Ол үшін не істеуіміз керек?

Ким Серікбаев: «Елу жылда — Ел жаңа» деген ертеден қалған сөз бар. Елу емес, 25 жылдың ішінде елімізде ерекше өзгерістер болуда: саяси экономика, әлеуметтік жағдай және идеологиялық көзқарас жаңаша қалыптасып, түрлі іс-шара жүріп жатыр. Біліктің, бүкіл халықтың негізгі мақсаты — бабалар анасынан тәуелсіз елімізді дамыту, Мәңгілік Елге жеткізу. Олай болса Елдің ертені — жастар емес пе?! Сондықтан жастардың санасын рухани жаңғырту үшін жас ұрпаққа өз елінің тарихы мен мәдениетіне, әдет-ғұрпы мен салт-дәстүріне, ана тіліне құрметпен қарап, туған жерге деген сүйіспеншілігі мен патриоттық сезімін оянтқанда ғана әлемді танып-білуіне жол ашылады деп ойлаймын. Ол үшін біздің жастарымыз Елбасы мақаласында айтылған ұлттық кодтын мән-мағынасын толық түсініп, оны сақтай білуі қажет.

Жас қазақ: Соңғы уақыттары жастарды әскери патриоттық рухта тәрбиелеу мәселесі жиі қозғалуда. Бұл қандай қажеттіліктен туындады? Әлде бұрыннан осындай мәселе бар ма еді? Жалпы әскери патриоттық рухта тәрбиелеу дегеніміз не?

Ким Серікбаев: Жастарға патриоттық тәрбие беру, патриотизм сезімі — біздің халқымыздың болмысына ежелден сіңген қасиет. Ұрпақтан-ұрпаққа, атадан-балаға мирас болған өсиет. Сонау сұрапыл соғыста 1941-1945 жылдары қазақ халқының ұл-қыздары ерекше ерліктің үлгісін көрсеткені баршамызға белгілі. Сондықтан патриоттық тәрбие жұмысының өзіндік тарихы болғаны емес пе?!

Патриоттық тәрбие адамгершілік тәрбиенің негізгі бір бағыты болып саналады. Ал әскери-патриоттық, ерлік, жауынгерлік, ұлтаралық қатынас, интернационалдық тұрғыда қамтылған өмірдің жиынтық тәжірибесі.

Әскери-патриоттық тәрбие — жастардың Отан қорғауға әзірлігін нығайтып, патриоттық сана-сезімін қалыптастыратын тәрбиенің бір саласы. Әскери-патриоттық тәрбие арқылы жастар Отанымыздың намысын, бостандығын, тәуелсіздігін қорғауға үйреніп, Қарулы Күштердің даңқты жауынгерлік дәстүрін алға апаруға даярлықтан өтеді. Мен бұл туралы өз пікірімді «Обретенной независимости — надежную защиту» атты кітабымда толық жазған болатынмын. Бұл кітап 2008 жылы баспадан шықты. Жалпы оқырмандар, әсіресе әскери адамдар ризалық пікірін айтты, жазды.

Ерлік тәрбиесі дегеніміз — ата-бабамыздың жауынгерлік дәстүрі негізінде жастардың жігерін, табандылық, батылдықы қасиетімен бірге ұлттық сана мен парызды, намысты қалыптастыра отырып, Отансүйгіштікке тәрбиелеу. Бүгінгі күн тұрғысынан алып қарайтын болсақ, Егемен еліміздің бейбітшілігі мен бірлігін сақтайтын жас ұрпақтың санасына жастайынан ата-бабамыз негізін салған ерлік рухты енгізуіміз қажет.

Жауынгерлік тәрбие — қазақ халқының көшпелі тіршілігіне байланысты тұтас қазақ қолының жауынгерлік сипаттағы әзірлігін үзбей ұстап, елін, жерін, тәуелсіздігін үнемі қорғауға дайын тұруды қамтамасыз етіп отырған. Бұл — қазір әскери тәрбие мағынасында беріледі. Патриоттық тәрбиенің негізгі бағыты — бүгін XXI ғасырдағы жастардың бойындағы Отан сүйгіштік құндылықты қалыптастыруды көздейді. Тәуелсіз Қазақстанның білім және тәрбие беру құжаттарын негізге ала отырып, тәрбиенің тұжырымдамалық теориялық негізін айқындауға мүмкіндік жасалуы керек.

Қазақтың халық батыры Бауыржан Момышұлының: «Отан үшін отқа түс — күймейсің» деген сөзін келтіргім келеді. Әрине, бұл философиялық түсіндірме, отқа түссен күбісің, өліп кетугін де мүмкін... Бірақ туған еліне жасаған ерлігін ел есінде мәңгі сақталады. Сондықтан бұл ұлағатты өсиет кез келген жастың жүрегінен орын алып, патриоттық сезімін оятуы қажет.

Жас қазақ: Бұрынғы ауыл, қала баласының бәрі әскери формаға, кинофильмдердегі әскери тәртіп-түзімге, әскери өмірге қызығып, әскери адам болуды армандаушы еді. Бүгінгі жастардың бойында сондай құштарлық бар ма? Жок болса, қалай ояту керек?

Ким Серікбаев: Бүгінгі жастардың арасында да әскери қызметкер болуды армандайтын жастар баршылық. Мысалы 9-сыныпты үздік бітірген оқушылар Алматыдағы Б.Момышұлы атындағы республикалық әскери мектеп-интернатында, сондай-ақ Қарағандыдағы Талғат Бигелдинов, Шымкенттегі Нұркен Әбдіров әскери мектеп-интернаттарында, Ақмола облысы Шортанды қаласындағы Шоқан Уәлиханов атындағы Қадет корпусында, 7-сыныпты үздік бітірген оқушы-жастар Сағадат Нұрмағамбетов атындағы

**«Отан алдындағы
борыш – әскери міндетті
өтеу қасиетті ұғым. Отанды
сүю, қорғау – әрбір азаматтың
парызы, міндеті. Әскерге барып,
Отан қорғау ісіне машықтану,
шыңдалу, Қазақстан Қарулы Күштерінің
қатарын толықтыру – жауапкершілігі мол
патриоттық іс болып табылады». Бұл өмірінің
жарты ғасырдан астам уақытын әскер саласына
арнаған полковник Ким Серікбаевпен
сұхбаттасқанымызда айтқаны. Осы
уақытқа дейін әскери тақырыбында
180-нен астам ғылыми еңбек жазған
қазақтың қаһарман ұлының бірі –
К.Серікбайұлымен әңгімелесу
барысында біраз мәселе
қамтылды.**

ФОТО: ФОМАЯКАМБЕВА

әскери кадр дайындауға қосқан ерекше

*үлесі, жастарға берген зор көмегі
деп есептеймін. Ал сол жылдары
менің шамамның келгені батыр
ағаларымыздың әруағы риза болу
үшін, рухани патриоттық жұмыстың
денгейін көтеру мақсатында, осы
ерлердің есімін мектептерге
беруге атсалыстым.*

Бұл мектепті бітірген түлек Құрлық әскерлерінің әскери институтына, байланыс және радиоэлектроника әскери институтына, әуе қорғаныс күштері әскери институтына, әскери-теңіз күштері әскери институтына түсіп, оқуларын әрі қарай жалғастыру үстінде.

Осы мәліметтерге қарағанда, бүгінгі жастардың арасында әскери қызметті таңдаған ұлан жеткілікті деп сеніммен айта аламын. Алайда жастар арасында әскери мамандықты емес, «бизнес» бойынша маман болуды армандайтындар басымдау. Бұл қазіргі заманның көрінісі болар...

Жас қазақ: Бұрын әскери міндетті өтеу жауапкершілігі мол үлкен міндет еді. Әскери міндетті 3-4 жылға дейін өтейтін. Қазір 1 жылға қысқартылды. Осы «қысқартуға» әскери ғалым ретінде сіздің көзқарасыңызды білсек деген едік?!

Ким Серікбаев: Отан алдындағы борыш — әскери міндетті өтеу қасиетті ұғым. Отанды сүю, қорғау — әрбір азаматтың парызы, міндеті. Бұл біздің Конституциямызда жазылған. Әскерге барып, Отан қорғау ісіне машықтану, шыңдалу, Қазақстан Қарулы Күштерінің қатарын толықтыру — жауапкершілігі мол патриоттық іс болып табылады.

Кенес Одағы кезінде жалпы жастар армия қатарында 3 жыл, ал әскери-теңіз флотында 5 жыл әскери борышын өтейтін. Әрине, бұл аз уақыт емес. Дегенмен де, мен сол жылдардың офицерімін: рота, батальон командирі болдым. Әскер

БЕЙБИТ ЗАМАНДАҒЫ ПАТРИОТИЗМ

қатарына келген әрбір бозбала әскери борышын өтеп болған соң, денесі шыныққан, сана-сезімі қалыптасқан ер-жігіт, нағыз кәсіби маман болып туған еліне, өз отбасына оралатын. Бұлар запыстағы сенімді, ел қорғайтын азамат болатын. Ал қазір біздің Қарулы Күштерімізде жастар 1 жыл ғана әскер қатарында болып қайтады. Мен әскери ғалым ретінде және қазіргі әскери бөлімдерді басқарып отырған қолбасшылардың пікірін айтсам: армия қатарында жастар бір жыл сапта тұрып, нағыз әскери маман (*профессионал*) болуы оңай емес! Әсіресе қазіргі әскери қару-жарақ, техника өте күрделі, оны толық меңгеру үшін уақыт керек. Әскери техниканы қолдану үшін 1 жыл өте аз уақыт.

Жас қазақ: Бір сұхбатыңызда «әскери адам болу бала күнгі арманым» — деп айтқан екенсіз. Арманыңыз орындалды ма? Қазір де жастар арасында өмірмді әскерге арнасам деп жүрген ізбасарларыңызға қандай кеңес берер едіңіз?

Ким Серікбаев: Менің қатарластарым 1941 жылы мектеп-табыл-дырғын атталады. Сол кезде соғыста ерлік көрсеткен Мәлік Ғабдуллин, Төлеген Токтаров, Баубек Бұлқышев сияқты батырлар біздерге үлгі болды. Отанды, елді, туған жерді қорғау туралы ой сана-сезімге ұялады. Мектепті бітіріп, ел қорғауға асықтық. Ал менің жеке өзіме келетін болсақ, менің әскери маман болуыма Баукеңнің (*Бауыржан Момышұлы*) ерлігі мен қажымас қайсарлығы, әділдігі мен шыншылдығы ерекше әсер етті. Арманым орындалды. Кеңес дәуірінде (1974 ж.) қазақ халқының бірінші үкілі есебінде әскери ғалым кандидаттық дипломына ие болдым. 75 жасымда (2010 ж.) Ресей, Беларусь, Украина, Қазақстан әскери ғалымдарынан құрылған Біріккен диссертациялық кеңесінде әскери докторлық диссертация қорғадым! Биыл полковник шенін алғанмыз 40 жыл тоыды. Көптеген жылдар әскери оқу орындарында қызмет істеп, әскери мамандарды дайындауға атсалыстым. Нәтижесінде 20-дан астам шөкіртім генерал, әскери ғалым болды. Бұлар менің мақтанышым, еңбегімнің жемісі деп білемін. Ал әскери маман

боламын деген азаматтарға айтатын ойым, өзінің сана-сезімінде әділдікті, шыншылдықты, тазалықты сақтауы керек. Бұл жерде тек қана әскери форманы таза ұстау туралы емес, офицер азаматтың ар-ожданы таза болуы қажет...

Жас қазақ: Бүгінгі таңда әскер саласын жетік білетін Сіз сияқты ардагер санаулы. Талай кітап жазғаныңызды білеміз. Дегенмен, болашақ ұрпақты әскери патриоттық тұрғыда тәрбиелеу мақсатында өзінің әдіс-амалыңызды кітап ретінде шығару ойыңызда бар ма?

Ким Серікбаев: «Өмір-өзен» дейді. Уақыт санаулы. Әскери мамандық, патриоттық тәрбие туралы жазып қана қоймай, жалпы өмірлік тәжірибе туралы, жетім балалар үйінің тәрбиеленушісінің бүгінгі күнгі дәрежеге жетуі туралы кітап жазу да ойымда бар. Оны уақыт көрсетер. Менің бүгінгі күнге жеткен жетістігім мен жемісім адамдарға — адал адамға тікелей байланысты. Бұл жерде Бауыржан ағамның «Өтіріктің балын жалап тірі жүргенше, шындықтың уын ішіп өлген артық» — деп айтқан өсиеті ойыма түсіп отыр.

Жас қазақ: Кезінде генерал шенін алу оңай шаруа емес еді. Бүгінде жасы отыздан асқан азаматтарымыз генерал болуда. Бұл еліміздегі

**«
Ерлік тәрбиесі дегеніміз
– ата-бабамыздың
жауынгерлік дәстүрі
негізінде жастардың
жігерін, табандылық,
батылдық қасиетімен бірге
ұлттық сана мен парызды,
намысты қалыптастыра
отырып, Отансүйгіштікке
тәрбиелеу. Бүгінгі күн
тұрғысынан алып
қарайтын болсақ, Егемен
еліміздің бейбітшілігі
мен бірлігін сақтайтын
жас ұрпақтың санасына
жастайынан ата-бабамыз
негізін салған ерлік рухты
енгізуіміз қажет.**

биыл 10 жыл болады. Ардагерлер ұйымын басқару жұмысы оңай шаруа емес... Сондықтан екі жылдан кейін өтетін конференцияда жұмыстан босату мәселесін көтергім келеді. Сол кезде маған кітап жазу мәселесін қолға алу мүмкін болатын шығар...

Ал осы арала жастарға айтатыным: арақ-шараптан, темекі-есірткіден аулақ болсаңдар, сендердің өмірлік мүмкіндіктерін әлдеқайда жоғары болады...

Жас қазақ: Осы уақытқа дейін бұл сұрақ Сізге талай рет қойылды. Дегенмен есіміңіз неге Ким? Жалпы бүгінде оқиғаман байланыстырып осылайша ерекше ат қоятындарға қалай қарайсыз?

Ким Серікбаев: Әр заманның өз дәстүрі болады. Осыған байланысты менің толық атым — сол кездегі жастар ұйымы комсомолдың атауы. Ол кезде Мәліс, Совет, Октябрь сияқты есімдер көп болды. Өз ұлымның есімі — Арман, ал ұлым немереме — Ким деп менің атымды қойыпты. Қазіргі уақытта елде болып жатқан әртүрлі өзгеріске байланысты есімдер қойылып жүргені белгілі. Ат қоюдың ерекшелігі жөнінде ономастика мамандарының пікіріне жүгінген жөн болар. Жана туған сәбиге ат қою мәселесі өте маңызды. Ол баланын болашақ тағдырына әсер етуі әбден мүмкін. Осыған орай айтатын деген пікірім: Еліміздің атақты адамдарын, тұлғаларының атын жас сәбиге қою жақсы дәстүр. Бірақ сол адамдардың атын, болмаса бір атының буынын кез келген жерде пайдалану меніңше қателік — деп ойлаймын.

Жас қазақ: Мектепте алғашқы әскери дайындық деген пән бар. Мен де оқыдым. Қаруды қалай жинау керек? Әскери жағдайда не істеуіміз керек? Осындай сауалдарға жауап берілді. Осы сабақ аясында батырдың ерлігін де насихаттап, қандай әдіс қолданғанын көрсетіп отыру мәселесін енгізе, қалай болады?

Ким Серікбаев: Мектепте әскери дайындық пәнін өткізу — патриоттық тәрбиенің алғашқы бастамасы деп айтар едім. Бұл пән дәл қазіргі уақытта жастар үшін ауадай қажет. Мектеп қабырғасында өтетін алғашқы әскери дайындық пәні оқушы жастардың Отанға деген сүйіспеншілігін оятып қана қоймай, оны қорғауға, жалпы, елдің экономикалық, ғылыми, моральдық, саяси, әскери қуатын арттыруға үлес қосуға дайын болуын қалыптастырады. Жастар ар-ождан, намыс, қайырым, мейірім сезімімен қатар өз Отанын мақтан тұтып, оның жетістігіне сүйсініп, туындаған қиындықты жеңуге, елін, жерін қорғауға дайын болға үйретеді. Сөйтіп, олар «соғыссыз, бейбітшілік замандағы патриотизм қандай болуы керек?» — деген мәселені шешімін анықтауына мүмкіндік алады. Қазіргі тәртіп бойынша әскери борышты 1(бір) жыл өтейтін болғандықтан, әскери кәсіби маман болу үшін мектептегі алғашқы әскери дайындық пәні жоғары деңгейде өтуі қажет. Әсіресе, әскери қару-жарақ, әскери техника бойынша тереңдетіп оқытқан дұрыс болар еді.

Қазақстан — өз алдына жеке тәуелсіз мемлекет бола алатындығын бүкіл әлемге дәлелдеді. Ендігі басты міндет — осы мемлекетіміздің өркендеп өсуі мен халықтың әлеуметтік, экономикалық жағдайын көтеру. Қазақстанды Отаным деп таныған әр азаматтың осы міндетке мүмкіндігінше үлес қосуы — басты шарттың бірі. Бұл бейбітшілік кезіндегі патриотизм. Жастарға патриоттық тәрбие берудің бағдарлы идеясын Елбасы Н.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Қазақстан халқына Жолдауының «Қазақстан мұраты» деп аталатын бөлімінде: «...біздің балаларымыз бен немерелеріміз... бабаларының игі дәстүрін сақтай отырып, қазіргі заманғы нарықтық экономика жағдайында жұмыс істеуге даяр болады. Олар бейбіт, абад, жылдам өркендеу

**«
Қазақстан – өз алдына
жеке тәуелсіз мемлекет
бола алатындығын
бүкіл әлемге дәлелдеді.
Ендігі басты міндет –
осы мемлекетіміздің
өркендеп өсуі мен
халықтың әлеуметтік,
экономикалық жағдайын
көтеру. Қазақстанды
Отаным деп таныған әр
азаматтың осы міндетке
мүмкіндігінше үлес қосуы
– басты шарттың бірі.
Бұл бейбітшілік кезіндегі
патриотизм.**

үстіндегі күллі әлемге әйгілі әрі сыйлы өз елінің патриоттары болады» — деп жастарға үміт артқан болатын.

Қорыта келгенде, ұрпақтан-ұрпаққа мирас болып келе жатқан жауынгерлік және ерлік дәстүрлері арқылы тәрбие беру — жастардың бойындағы патриоттық сезімді, ұлттық сана-сезімді, намысты, парызды қалыптастырумен қатар, Егемен еліміздің тәуелсіздігін, ынтымағын, бірлігін сақтап қалатын азаматтарды тәрбиелеу біздің басты парызымыз. Халықтың бірлігі, ұрпақ пен дәстүр сабақтастығы, өз тарихымызға деген көзқарасымыз, біздің аға ұрпаққа деген шынайы құрметіміз, елі мен жерін сыртқы жаудан қорғаған батыр бабаларымыздың, өмір жолын өзіміз ұстанып қана қоймай, оны етер елдің тізгінін ұстайтын жастарымыз бен келешек ұрпаққа жеткізу, насихаттау да біздің басты мақсатымыз деп өңгемемді айтқаймын.

Жас қазақ: Аға, өнегелі өңгіменіз үшін үлкен рахмет.

**Сұхбаттасқан
Елдос ӨМІРЗАҚҰЛЫ**

EXPO – 2017

күнгі есеп бойынша 1 794 132 адам ЭКСПО-ны тамашалапты. Шілденің 24 мен 30 аралығында — 309 832 адам, орта есеппен алғанда, күніне 44 261 келуші көрме аумағынан табылған. Бұл көрсеткіш әр аптада әртүрлі болып келеді. Дегенмен де еліміздің әр өңіріндегі отандасымыздың көбісі еңбек демалысын жаз мезгілі кезінде алатынын ескерсек, көрмені көрушілердің қатары әлі де сирей қоймайды.

Көрме аясында көптеген мемлекет өзінің Ұлттық күнін өткізіп келеді. Ол Ұлттық күнде сол елдерден келген делегация құрамында мемлекеттік жоғары шенді шенеунік, көсіпкер, өнер адамдары тағы басқа толып жатқан сала өкілдері келгені белгілі. Кәсіпкерлер мен іскер азаматтар үшін көрме алаңы жана мүмкіндік ашады. Баламалы қуат көзін өндірудің озық үлгісін ұсынушы елдер болашақта бірлесіп жұмыс атқаратын көптеген жаңа әріптестікке қол жеткізді. Ал көрме аумағында ұйымдастырылған мәдени шаралар әлем халықтарының бір-бірін жакын тани түсуіне жасалған мүмкіндік. Сонау шалғайдағы африкалық тайпалардың табиғи ән биінен бастап әлемдік деңгейдегі өнер майталманының ЭКСПО төрінде өнер көрсетуі көрме салтанатын асыра түсті.

Тек қана көрме экспозициясымен шектеліп қалмай, алуан түрлі ауқымды бағдарламасымен келушілерді өзіне тартып отырған ЭКСПО жайлы мәртебелі меймандардың да пікірі алуан түрлі. Біз шетелден келген сыйлы қонақтардың көрме жайлы шынайы пікірін жинақтап көрген едік.

Дональд ТРАМП, АҚШ президенті:

«Америка Құрама Штаттары Астанадағы «ЭКСПО-2017» көрмесіне қатысып, Американың энергетика, ғылым және технология салаларындағы үздік жетістіктерін, сондай-ақ сан қыры мәдениетімізді көрсетуді зор мәртебе санайды. Президент мырза, «ЭКСПО-2017» көрмесі арқылы энергетикалық қауіпсіздік мәселелері жөніндегі жаяндық диалогты одан әрі ігерілетудегі Сіздің көзқарасыңыз бен қойбасшылығыңыз үшін Сізге және Қазақстанға ілтипатымды білдіремін. Өзара сыйластық пен ортақ мүддеге негізделген АҚШ-Қазақстан арасындағы стратегиялық серіктестік одан әрі нығая түседі деп сенемін»

ӘЛЕМ СҮЙСІНІП,

Франк-Вальтер ШТАЙНМАНЕР, Германия президенті:

«Мен бұған дейін де Қазақстанда болғанмын. Алайда президент ретінде алғаш рет келіп отырмын. Бұл жаққа келуге себептер көп. Қазақстанды мен жақсы білемін. Алайда бұылғы жылдың жөні бөлек. Себебі Германия мен Қазақстан арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастарға 25 жыл толып отыр. Осы уақыттың ішінде қыруар жұмыстар атқарылды. Бүгінде Германияның біраз компаниялары ЭКСПО көрмесіне қатысып жатыр. Осының өзі екіжақты байланыстың көрінісі болса керек»

Альбер Александр Луи Пьер ГРИМАЛЬДИ, Монако князі: «ЭКСПО-2017 — көрмесі Қазақстанға келуіме себепкер болды. Екі ел арасындағы достық байланысымыз одан ары нығайғаннан қалайды. Монако княздігі үшін Астанада өтіп жатқан мамандандырылған халықаралық көрмеге қатысу үлкен құрмет. Біз баламалы қуат көзін енгізу және жасыл экономиканы дамыту арқылы әлемдік қоғамдастыққа үлгі көрсетуіміз керек»

Ричард АЛЕКСАНДЕР, Ұлыбритания Корольдігінің ханзадасы: «Орталық Азия аумағында алғаш рет өтіп жатқан EXPO көрмесіне қатысқаныма қуаныштымын. Тұңғыш көрме 1851 жылы Ұлыбританияда өткен болатын. Оның негізін қалаған — менің арғы атам Альберт ханзада. Сол көрмеге 6 миллионға жуық адам қатысыпты. Алғашқы көрмеде факс-техникасы сияқты инновациялар таныстырылған еді. Осы халықаралық шараның бүгінге дейін жеткеніне қуаныштымын»

Ли Мён БАК, Оңтүстік Кореяның бұрынғы президенті (2008-2013): «Мен тек Қазақстанда ғана емес, бұған дейін де бірнеше елде өткен EXPO көрмесінде болдым. Астанадағы EXPO өзінің жоғары деңгейімен ерекшеленеді. Көрменің тақырыбы — экология мәселелерін шешуге бағытталған болашақтың технологиясы. Сонымен қатар бұл — Қазақстанды әлемнің басқа елдерімен таныстыратын маңызды шара. Мен Қазақстанның EXPO-ға арналған павильонында болдым. Онда барлығы көрменің тақырыбына сай қуатты үнемдеу, баламалы энергия көздерін қолдану арқылы жасалған. Мен Қазақстан азаматтарын EXPO-дағы Қазақстан мен Оңтүстік Корея павильондарын тамашалауға шақырап едім. Ол жерден болашақта әлемнің қалай өзгеретінін көруге болады»

ЖАҢА ҒАСЫРДЫҢ ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯСЫН, ҒЫЛЫМНЫҢ ОЗЫҚ МҮМКІНДІГІН ПАШ ЕТКЕН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКСПО-2017 КӨРМЕСІНІҢ ЕЛОРДА ТӨРІНДЕ ШЫМЫЛДЫҒЫ ТҮРІГЕНІНЕ ДЕ ЕКІ АЙДЫҢ ЖҮЗІ БОЛДЫ. ОСЫ АРАЛЫҚТА ӘЛЕМДІК АУҚЫМДАҒЫ БҰЛ ЖОБАҒА ЖЕР ШАРЫНЫҢ ТҮПКІР-ТҮПКІРІНЕН ҚАНШАМА ҚҰРМЕТТІ ӘРІ СЫЙЛЫ ҚОНАҚ КЕЛДІ. ОТАНЫМЫЗДЫҢ ШЕТ-ШЕТІНЕН АСТАНАҒА ҚАРАЙ АҒЫЛҒАН АҒАЙЫННЫҢ ДА АЯҒЫ ӘЛІ СҰЙЛА ҚОЙҒАН ЖОҚ. ҚАНШАМА ТҰЛҒА БОЛСА, СОНШАМА КӨЗҚАРАС БОЛАТЫНЫ СИЯҚТЫ КӨРМЕ ЖАЙЫНДАҒЫ ПІКІР ДЕ АЛУАН ТҮРЛІ. ОТАНДАСТАРЫМЫЗ ҮШІН БҰЛ КӨРМЕ МАҚТАНЫШ СӨЗІМІН ОЯТЫП, ЕЛГЕ ДЕГЕН ПАТРИОТТЫҚ КӨЗҚАРАСЫН АРТТЫРЫП,РУХЫН СЕРПІЛТСЕ, ШЕТЕЛДІКТЕР ҮШІН МҮЛДЕ БАСҚА ӘСЕР ЕТУДЕ. КӨПТЕГЕН ШЕТЕЛДІК ҮШІН КЕЗІНДЕГІ КЕҢЕСТІК ЖҮЙЕНІҢ ҚҰРАМЫНАН ШЫҚҚАН ЖАП-ЖАС МЕМЛЕКЕТТІҢ ОСЫНДАЙ ҚЫСҚА МЕРЗІМДЕ ҮАКЕН ЖЕТІСТІККЕ ҚОЛ ЖЕТКІЗУІ ТАҢҒАЛАРАЛЫҚ ҚҰБЫЛЫС ЕДІ. АЛ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ЕЛДЕРІ ІШІНДЕ ҚАЗАҚСТАННЫҢ БІРІНШІ БОЛЫП ЭКСПО СИЯҚТЫ АУҚЫМДЫ ЖОБАНЫ ҚОЛҒА АЛУЫ ШЕТЕЛДІК ШЕНДІЛЕРДІ БІЗДІҢ ЕЛІМІЗБЕН ӘРІПТЕСТІК БАЙЛАНЫСТЫ НЫҒАЙТА ТҮСУІНЕ ИП ӘСЕР ЕТКЕНІ СӨЗСІЗ.

Жихан СҰЛТАНОВЛЫ,

БҰҰ-ның EXPO-2017 көрмесі жөніндегі Бас комиссары: «Қазақстан энергияны үнемдеу мәселесі мен жасыл экономика» саласын дамыту бойынша жетекші мемлекетке айналып келеді. Мен Қазақ елінің осы салада қойбасшы мемлекетке айналатындығына сенімдімін. БҰҰ осы уақытқа дейін Қазақстанмен орнатқан байланысын жоғары бағалайды. «Болашақ энергиясы» тақырыбында өтіп жатқан «ЭКСПО-2017» көрмесі Париж келісімі мен 2030 жылға дейін тұрақты даму бағдарламасын жүзеге асыруға септігін тигізеді. БҰҰ павильонының тақырыбы — «Тұрақты дамуға арналған энергия»

АҚШ:

ЭКСПО-НЫ КӨРУ КЕРЕК

4 шілде — Америка Құрама Штаттарының Тәуелсіздік күні. Содан болар, EXPO-2017 көрмесіндегі ұлттық күнін егемендік алғанына 241 жыл толған мерекелі күнімен орайластырыпты. АҚШ павильоны келушілерді құшақ жая қарсы алды. Мұхит асып келген өнерпаздар қазақ тілінде ән шырқап, «Қамажайды» биледі. Келушілерге

отбасының мүшесі, Ричард ханзада арнайы келді. Ұлыбритания — жаңғыртпалы энергия көздеріне инвестиция құю үшін таптырмас мекен. Ал елдегі мұнай-газ саласындағы технологиялардың әлем бойынша баламасы жоқ. Ричард ханзада Ұлыбританияның Қазақстанмен ұзақмерзімді серіктестік орнатуға мүдделі екендігін айтты.

Сингапур:

ЖАҢҒЫРТПАЛЫ ҚҰАТ КӨЗІ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

EXPO қалашығында Сингапур елінің ұлттық күні атап өтілді. Экономикасын аз уақыт ішінде өрге бастырып, әлемді таңдай қақтырған мемлекет өзінің озық технологиясын ұсынды. Шағын мемлекеттің табиғат қоры шектеулі. Сондықтан ол тәуелсіздікке қол жеткізгеннен кейін жаңғыртпалы қуат көздеріне ден қойды. Инновацияны дамытуды қолға алды. Сингапурдың сауда және өнеркәсіп

аға министрі Ко По Кун «Мұнай мен газ қорының жоқтығына қарамастан, Сингапур — әлемдегі ірі ойыншылардың бірі. Біз Журонг аралын әлемдегі ең ірі мұнай химиясын өңдеу зауыттарының біріне айналдырдық. Сингапур — шағын мемлекет. Мұнда өзекті мәселе де жоқ емес. Оларды шешу мақсатында әрдайым жаңа идеяны жетілдіріп, жиі-жиі сынақтан өткіземіз. Бүгінде алпауыт мемлекеттердің біздің елге ерекше қызығушылық танытуы да содан деп ойлаймын. «Арал-мемлекет» атанып кеткен Сингапур әлем назарына үздік жобасын ұсынып жүр. Мәселен, әлемдегі ең үлкен жерасты салқындату жүйесі «Марина Бей» қаржы орталығында орналасқан. Салқындатылған су ғимараттарға жіберіледі. Осылайша, тұтынушылар қуат көзін 40 пайызға дейін үнемдей алады» — дейді.

Жапония:

КӨРМЕДЕ КӨТЕРІЛГЕН МӘСЕЛЕНІ ЖАЛҒАСТЫРАДЫ

EXPO көрмесінің аумағында өткен Жапония мемлекетінің ұлттық күні атап өтуге тұрарлық. Келушілер күншығыс елінің дәстүрлі мәдениетімен танысуға мүмкіндік алды. Оған қоса, жаңғыртпалы энергетика саласында көш бастап келе жатқан мемлекет түрлі қуат көздерінің синтезін паш етті. Жапон павильоны 3 бөліктен тұрады. Әр бөлікте энергия үнемдеу саласындағы жетістіктер, сутегі, балдырлан жасалған биомассаларды қолдану технологиясы ұсынылды. Олар энергетикалық мәселелерді шешу жолындағы зияткерлік және технологиялық тәжірибесін таныстыруға дайын.

Жапонияның экономика, сауда және өнеркәсіп министрі Хиросигэ Сэко «Біздің ел үшін EXPO-2017 көрмесіне қатысу өте маңызды. Жақында Жапония 2025 жылы Осака қаласында «Жарқын өмір үшін болашақ қауымдастық құру» тақырыбында халықаралық көрме өткізуге ресми өтініш берді. Астана көрмесінде қозғалған мәселелерді шешуді біз өз елімізде жалғастырамыз. EXPO көрмесін әлемдегі қоғамдық-экономикалық жүйенің болашақтағы бейнесі туралы пікірталас алаңына айналдыруды жоспарлап отырмыз» деді. Жапония павильонына келген қонақтары осы бағдарламамен таныса алады.

Украина:

САНА СЕРПІЛІСТІҢ ЖЕҢІСІ

EXPO 2017 көрмесі — сана серпілістің жемісі. Өйткені мұнда өзгеше әрі жаңа технологиялар ұсынылған. Бұл — Украина сауда-өнеркәсіп палатасының өкілі Олег Литвяктың пікірі. Оның айтуынша, Астанадағы халықаралық көрме арқылы жаңғыртпалы энергияны өндіру мен оны тұтыну саласы жанаша бағыт-бағдар алады. О.Литвяктың айтуынша, EXPO — энергетикалық шаруашылық саласындағы жетістік көрмесі ғана емес. Мұнда саналы да білімді ұрпақтың қоршаған ортаның болашағына он серпін беретін идея ұсынылады. Біз мұны қабылдай білуіміз керек. Тың технологияны қолданатын кез келді. Ғылым мен өндіріс жана серпіліс алуы қажет. Сонда ғана адамдардың барлығы болашағына алаңдамайды.

Чили:

EXPO- 2017 ЖАҢА КӨЗҚАРАС

Әлем халқы жаңғыртпалы қуат көздеріне көшуі тиіс. EXPO көрмесінде ұлттық күнін атап өткен Чили елінің өкілдерінің пікірі осыған саяды. Делегацияны бастап келген Чили энергетика министрінің орынбасары Химена Хара өздерінің бұл саладағы тәжірибесімен бөлісуге дайын екендігін жеткізді. «Еліміздегі стансалар кейде электр қуатын артығымен өндіреді. Өйткені үнемі күн ашық болғандықтан көп мөлшерде қуат жинайды. Оның барлығын сату мүмкін емес» дейді олар. Тұтынушыларға электр қуаты кей кезде тегін беріледі екен. Чили жаңғыртпалы қуат өндіруде Латын Америкасы мемлекеттері арасында көш бастап келеді. Соңғы 4 жылда бұл елде күн мен желден энергия өндіру ісі қарқынды түрде дамып келеді. Осыған орай мемлекеттік бағдарлама қабылданған. Нақты міндет қойылған. Айталық, 2050 жылға қарай осы саланың үлесін 70%-ға жеткізу жоспарланды. Жаңғыртпалы энергияны қолдану бүкіл әлем халқын толғандыратын мәселе. Химена Хара Астанадағы EXPO көрмесі осы мәселеге жанаша көзқараспен қарауға мүмкіндік бергендігін атап өтті.

Оңтүстік Корея:

EXPO – БОЛАШАҚТАҒЫ ӘЛЕМНІҢ КЕЛБЕТІ

Оңтүстік Кореяның бұрынғы президенті Ли Мён Бак Астанадағы EXPO көрмесін жоғары бағалады. Көрмені аралап шыққаннан кейін ол «ЭКСПО-2017» көрмесінен болашақтағы әлемнің келбетін көруге болады» — деді. Танымал саясаткер өз елінің 2008 жылы «Жасыл көпір» бағдарламасын қолға алғанын еске алып, екі ел арасындағы «Жасыл энергетика» мәселесіне қатысты пікір білдірді. Екіжақты серіктестік жыл өткен сайын артып келеді. Бұған Қазақстан мен Оңтүстік Корея экономикасындағы көрсеткіш, сондай-ақ EXPO көрмесі дәлел.

Испания Корольдігі:

EXPO-ДА СОҢҒЫ ЖЕТІСТІГІМІЗ ҰСЫНЫЛДЫ

Испания Корольдігі — жасыл энергетиканы зерттеу тұрғысынан жер жүзінде көш бастап тұрған елдердің бірі. Бүгінгі күні испан еліндегі электр

қуатының 40%-ы осы салаға тиесілі. Күн, жел, су қуатын өндіретін бірқатар станса шоғырланған. Астана EXPO көрмесінде де олар халық назарына өзінің соңғы жетістігін ұсынды. Павильон 3 бөлікке бөлінген. Біреуі баламалы энергия көздеріне арналған. Ал екінші бөлігінде осы салаға тиесілі жобалармен танысуға болады. Үшінші бөлікте испан компанияларының технологиялық мүмкіндігі туралы бейнеролик көрсетіледі.

Испания депутаттар конгресінің төрайымы Ана Пастор «Халықаралық көрмеге қатысып жатқанымызға қуаныштымыз. Осы шара арасында біз тек өз технологиямызды көрсетіп қана қоймай, Қазақстанмен саяси, экономикалық және мәдени байланысымызды да нығайтамыз. Жандық энергетикалық мәселелерді шешу үшін барлық ел бірігуі тиіс» — деген ойын білдірді.

Венесуэла:

МҮМКІНДІК АЛАҢЫ

EXPO-2017 көрмесінде Венесуэланың ұлттық күніне орай Қазақстан мен Венесуэланың әнұраны шырқалып, тулары көкке көтерілді. Кариб теңізінің жағалауын жайлаған ел Астанадағы халықаралық көрмеге өздерінде өндірілетін қазба байлықтары жайлы мол ақпарат ала келген. Мұнда мұнайдан басқа табиғи газ, темір, боксит, көмір сияқты пайдалы қазбалар өндіріліп, экспортталады. Венесуэла павильонының бас комиссары Хесус Григорио Гонсалес EXPO-2017 көрмесіне қатысуға мүмкіндік бергені үшін елімізге зор алғысын білдірді. Ол «Көрме қалашығынан орын алу — біз үшін үлкен құрмет. Мұнда мұнайдан бөлек, табиғи газ, баламалы қуат көздері саласындағы жетістігімізді көрсетеміз. Ал Қазақстан мен Венесуэла мұнай саласындағы қарым-қатынасты бұрыннан дамытқан мемлекеттер. Оның үстіне, біз қара алтынды экспорттаушы елдерміз. Сондықтан өзара ынтымақтастықтың болашағы зор» — деді.

Қытай:

СТРАТЕГИЯЛЫҚ СЕРІКТЕСТІКТІҢ ЖАҢА ДЕҢГЕЙІ

Астанада Қазақстан мен Қытайдың энергетика саласындағы әріптестігіне негізделген бірнеше шара өтті. Солардың бірі — EXPO-2017 көрмесі аумағындағы Қытайдың ұлттық күні. Қазақстан мен Қытай — ежелден көрші. Арадағы дипломатиялық байланысқа биыл 25 жыл толды. Достық қарым-қатынасты тереңдетіп, серіктестікті нығайтуда Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев пен Қытай төрағасы Си Зинпиннің атқарған еңбегі зор.

Бүкілқытайлық халық өкілдері жиынын тұрақты комитеті төрағасының орынбасары Шэнь Ююэ «Астана EXPO-2017 көрмесіне қатысу арқылы біз Қытай мен Қазақстанның достық қарым-қатынасын нығайтуға мүдделіміз. Екі ел арасындағы жан-жақты стратегиялық серіктестікті жана деңгейге жеткізе аламыз деп үміттенеміз. Қытай үкіметі біздің осы шараға қатысуымызға үлкен мән берді. Біз павильонымызда дәстүрлі энергияның трансформациялау мен экологиялық қауіпсіздік мәселелеріне байланысты жетістігімізді көрсетуге мүмкіндік алдық» — деді.

ТҮЙІН

EXPO-2017 көрмесіндегі ұлттық күндер әлі де жалғасады. Айталық, Ресейдің ұлттық күні 8 қыркүйекте өтеді. Көрмеге келушілерді әлі талай қызықты оқиға күтіп тұр. Ал біз бүгінгі шолуымызды Ұлыбритания саяхат және туризм институтының өкілі Джордж Смиттің сөзімен қорытындылауды жөн көрдік.

Жордж СМИТ,

Ұлыбритания саяхат және туризм институтының өкілі: «Меніңше, EXPO кез келген ел үшін, әр уақытта тиімді. Тек туризмді дамыту жағынан ғана емес, бұқара халықты жаңа нысандармен қамтамасыз етіп, тәжірибе жинақтау үшін де маңызды. Әлбетте, мының бәрін сіздердің елдеріңіз де бастан өткереді. Меніңше, Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев EXPO өтізуде туралы шешім қабылдай отырып, ел болашағы туралы ойлады. Осылайша Қазақстанға үлкен пайда әкелді. Егер сіздің еліңіз бұрын мұнай мен газ сияқты минералды ресурстармен танымал болса, Президенттің бұл бастамасы елдеріңізді жаңа қырынан көрсетіп отыр. Бұл — қуантарлық жағдай»

Айбарша ЖАҚСЫЛЫҚ

Бітімгер

Жас казак: Еліміз алдағы екі жылға БҰҰ-ға Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшелігіне сайланды. Елбасының айтуынша, бұл халықаралық қатынастардағы ең күрделі кезең болмақ. Сарапшы ретінде осыған қатысты сіздің көзқарасыңыз қандай? Бұл кезең несімен күрделі?

Әлкей Марғұлан: Халықаралық қатынас жүйесінде әлемдік қауіпсіздікті қамтамасыз етуде, халықаралық даму мәселесін шешуде Біріккен Ұлттар Ұйымының алатын орны зор. Егер де бастапқыда БҰҰ Екінші дүниежүзілік соғысты қайталамау мақсатында құрылса, қазіргі таңда күн тәртібіндегі мәселе мен қауіптің ауқымы кен әрі өзге сипатқа ие болуда. Сол себепті 2017-2018 жылдардағы Қазақстанның Біріккен Ұлттар Ұйымының негізгі жұмыс мекемесінің бірі Қауіпсіздік Кеңесінде тұрақты емес мүшелігіне өтуі — еліміздің имидждік саясатын арттыру жолында ғана емес, сонымен қатар көпжақты дипломатиялық институтта жұмыс жасау тәжірибесіне өз үлесін қосады. Оған дейін аймақтық: Шанхай ынтымақтастық ұйымы, Ислам ынтымақтастық ұйымы, Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымына төрағалық еткен еліміз үшін БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінде мүшелікте болу — тарихи үрдістердің қатысушысы болуға өз септігін тигізеді. Қазіргі кезең бүкіл халықаралық қауымдастық үшін бірнеше сынмен күрделі. Бірінші кезекте — аймақтық соғыс. Оның ішінде Сирия мәселесін атап өту маңызды. Себебі Қазақстан Сириядағы соғыстың бейбіт жолмен шешіліп, аймақтағы қордаланған мәселенің түйінін тарқатуға мүдделі. Оның айқын мысалы ретінде, Астананда Сирия бойынша өткізіліп жатқан кездесуді айтуға болады. Екінші кезекте — Африка елдерінің мәселесі. Жаһандық гуманитарлық катастрофаға ұласқан кедейлік, аштық, климаттық өзгеріс және медициналық көптеген індеттің лабораториясына айналған Африка континенті — БҰҰ ерекше назарында болды. Үшінші кезекте — Қазақстанның Қауіпсіздік кеңесіндегі мүшелігі географиялық тұрғыдан тек біздің ел үшін ғана емес, тұтастай Орталық Азия суб-аймағының мәселесін көтеруге мүмкіндік береді. Олардың қатарына: су қауіпсіздігі, экологиялық қауіп, гуманитарлық және әлеуметтік жобаларды жүзеге асыруы ықтимал.

Жас казак: Еліміздің Түркия мен Ресей арасындағы шиеленісті шешуде зор рөл атқарғаны белгілі. Енді Қатар мен кейбір араб елдері арасында өршіп тұрған текетірісті реттеу үшін атсалысуды деп естілді. Осыған тоқтала кетсеңіз.

Әлкей Марғұлан: Түркия мен Ресей Қазақстан үшін тек ұзақ жылдық тарихи байланысы бар жай мемлекеттер ғана емес, біреуі — Құдай қосқан солтүстік көршіміз, яғни ортақ шекарамыз бар Ресей. Ал екіншісі — түбіміз, бабамыз бір Түркия. Бұл бір ғана өркениеттік себеп. Екіншіден, еліміздің сыртқы экономикалық саясатында екі мемлекеттің алатын орны зор. Ресеймен Қазақстанның 2016 жылдың қорытындысы бойынша тауар айналымы 14 млрд долларды құраса, ал Түркиямен Қазақстан арасындағы сауда айналымын 10 млрд долларға жеткізу көзделіп отыр. Бір ғана көрсеткіш осыны мензейді. Одан бөлек, Қазақстан Ресеймен Еуразия экономикалық

одағы, Ұжымдық қауіпсіздік шарт ұйымы секілді, ал Түркиямен Түркітілдес мемлекеттер кеңесі,

Еліміз БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшесі ретінде әлемдегі күрделі түйіндерді шешуге атсалысуда. Бұл туралы газетіміздің өткен сандарында жазған болатынбыз. Осы жолы бейбітшілік пен ынтымақтастықты нығайту жөніндегі жасалып жатқан жұмыс жөнінде халықаралық қатынастар жөнінде сарапшы Әлкей Марғұланға сөз беруді жөн көрдік. Өңгіме ғаламды толғандырған тақырыптар төңірегінде өрбіді.

КІНДІК АЗИЯҮШІН ДЕ ЗОР МӘРТЕБЕ

ТүркСОЙ секілді ұйым шеңберінде байланыс орнатқан. Осыған орай, еліміздің екі аймақтық держава арасындағы кикілжіңді шешу үшін жасалған дипломатиялық, кей жағдайда саяси қадамдары — еліміздің ішкі және сыртқы мүдделеріне толық келетін болды. Ал Парсы шығанағындағы араб мемлекеттерінің арасындағы кикілжіңнің табиғаты мүлдем өзге сипатқа ие. Ол жердегі аймақтық көшбасшы Сауд Арабиясы мен Катар мемлекеті арасындағы текетірес көбінде Таяу Шығыстағы жүріп жатқан геосаяси және геэкономикалық мүдделер қактығысынан туындап отыр.

Жас казак: Жақында ғана Сирия келіссөзі бойынша Астана процесінің бесінші басқосуы өтті. Астана процесі қандай оң өзгерістерге септігін тигізді деп ойлайсыз?

Әлкей Марғұлан: Сирия жөніндегі Астана кездесуін өткізу — 2016 жылдың желтоқсанында Ресей президенті В.Путин мен Түркия президенті Ердуанның ұсынысынан бастау алды. Оған дейінгі Сирия бойынша барлық келіссөз Батыстағы дипломатия астаналары — Женева Парижде өткізіліп жатты. Ал ендігі кезекте келіссөздер платформасы шығыстық әлемнің астаналарының біріне ауысты. Бұл жерде бір нюансты ескерген жөн. Астана кездесулері көбінде гуманитарлық, техникалық мәселелерді шешу, кей жағдайда өз мемлекетінде бас қоса алмай

отырған көптеген саяси топтың бас қосуына өз септігін тигізді. Ақпан айында орын алған ең бірінші кездесу — Женевада өткізілген үлкен басқосудың алдындағы аралық келіссөздер болатын. Астана процесі қатысушылардың алуан түрлі мәселеге қатысты пікір алмасуға, Сириядағы территориялық аймақтық державалармен бақылауға алынуына өз үлесін қосты.

Жас казак: «ДАИШ Ауғанстан арқылы Орталық Азияға қауіп төндіруі мүмкін» — деген болжамды жиі естіміз. Осы мәселеге қатысты сіз не айтар едіңіз? Бұған қоса, Ауғанстан жайында жалпы тоқталып өтсеңіз.

Әлкей Марғұлан: Ауғанстан Ислам Республикасындағы радикалдық террористік топтардың тарапынан Орталық Азия елдеріне қауіп төнетіні анық. Көбінде саяси мақсатты дйттеген ланкестік топтардың ең бірінші мақсаты — қоғамда хаос тудыру. Оған қоса, Орталық Азия кей жағдайда бір-біріне ұқсас, ел кей мәселелер

бойынша мүлдем өзгеше дамып жатқан бес мемлекет. Ауғанстанға қатысты бес мемлекет Шанхай ынтымақтастық ұйымы, ЕҚЫҰ, ҰҚШҰ секілді ұйымдар шеңберінде бірлесіп жұмыс атқаруда. Бірақ шекаралық және есірткі трафигі мәселесінде әлі де болса, алдын алу механизмін күшейту жұмысын жүргізу қажет.

Жас казак: Соңғы кездері әлемдік кибершабуылдың қаупі туралы көп айтыла бастады. Еліміз оған қарсы киберқалқан жүйесін енгізбекші. Басқа елдерде бұл жүйе қалай жұмыс істейді? Еліміз қалай қолданады?

Әлкей Марғұлан: Киберқауіпсіздік әлемнің көшбасшы мемлекеттерінің стратегиялық бағдарламасындағы ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуші негізгі бес басымдықтың біреуі болып табылады. Қазақстан да осы жылы «Киберқалқан» бағдарламасын жүзеге асыруды бастады. Концептуалдық әрі практикалық мән мағынасы қалай боларын уақыт көрсетеді. Біздегі киберқауіпсіздікті қамтамасыз ететін мемлекеттік мекемелердің де осы саладағы қузыретіне ерекше назар аудару керек. Ал Америка, Батыс Еуропа, Ресей, Қытай, Жапония, Оңтүстік Корея, Үндістан, Сингапур секілді ақпараттық технология саласындағы мемлекеттер өзінің ақпараттық қауіпсіздігіне қатты мән береді. Олар арнайы технологиялық аумақ, стартап инкубаторлық арнайы зертхана ашқан. Яғни мамандандырылған инфрақұрылым, қажетті қаржыландыру мен ең негізгі компонент білімді әрі кәсіби адам ресурсы тартылады. Бұл тарапта еліміздің алға қойып отырған мақсаты анық. Тек оның орындалуының сапасына ерекше мән беру керек.

Сұхбаттасқан
Әбдіманап КЕНЕС,
журналист

COMMENT

www.jasqazaq.kz
[E-mail: jas.qazaq@mail.ru](mailto:jas.qazaq@mail.ru)

ЖҚ 5

ШАРТАРАП

59 үміткер

Айыркалпақты ағайындарда президент болғысы келетіндер көп-ак. Кыргызстан орталық сайлау және референдум комиссиясына 31 шілдеге дейін 59 адам президент сайлауына үміткер ретінде қатысатынын білдіріп құжат тапсырған. Осыған дейін сан түрлі

мәлімдемесімен есте қалатын Кыргызстанның қазіргі президенті Алмасбек Атамбаевтың орнына отыруға алпысқа жуық байке дәмелі. Алайда президенттік сайлауға қатысуға үмітті 11 кандидат қылмыстық жауапқа тартылған екен. Еске сала кетейік, бұл елде президент сайлауы қазан айының 15-і күні өтеді. Оған елдің қазіргі президенті Конституцияға сәйкес қатыспайды. Қырғыз елінде президент 6 жылға, тек бір мерзімге ғана сайланады.

Г.Кәрімованың басына күн туды

Өзбекстанның Бас прокуратурасы елдің бұрынғы президенті Ислам Кәрімовтің қызы Гүлнар Кәрімоваға қатысты қылмыстық істің қозғалғандығын ресми жариялады.

Құзырлы мекеме тартқан ақпаратқа сәйкес Г.Кәрімованың бақылауымен

және жәрдемімен ұйымдасқан қылмыстық топтың мүшелері 2001-2013 жылдар аралығында бірқатар қылмыс жасаған. Оның ішінде бопсалау арқылы кәсіпкерлерден қаржы-қаражатты, құнды қағаз, мүліктік нысанды иелену, мемлекет мүлкін иемдену және талан-таражға салу арқылы ұрлау қылмысы бар. Сондай-ақ ол тізімде салық төлеуден, қылмыстық жауапкершіліктен жалтару сынды заңға қайшы әрекетке барған. Осыған орай Г.Кәрімоваға Өзбекстан Қылмыстық кодексінің бірнеше бабы бойынша айып тағылды.

Тікелей эфирдегі төбелес

Мәскеуде араққа сылқия тойып алған ер адам тікелей эфир кезінде НТВ тілшісі Никита Развозжаевтың жағынан ұрды.

Lenta.ru хабарлағандай, оқиға қалалағы Горький саябағындағы субұрқак маңында болған. Ол жерде десантшылар мерекесін атап өтіп жатқан. Оқиғаның видеосы YouTube

желісінде жарияланды. Онда журналист мереке туралы репортаж жүргізіп жатқан. Осы кезде оған әлгі есерсоқ келіп, боқтық сөз айтқан. НТВ қызметкері оның үндемей тұра тұруын сұрайды. Осы кезде ол журналистің жұдырықтың астына алады. Жанжал кезінде репортаж тоқтатылды.

Бір анығы

Министрліктің ресми өкілі таратқан хабарламала «Қазір ғана қазақстандық дипломаттар еліміздің 6 азаматын Қазақстанға қайтару үшін Каирдің әуежайына жеткізді. 1 тамыз күні кеуісін Египеттің Ұлттық қауіпсіздік комитетінің өкілдері Қазақстанның елшілігімен хабарласып, осыған дейін ұсталған қазақстандық азаматтардың барлығын еліне депортациялайтыны туралы айтты», — делінген.

Осыдан кейін еліміздің консулы арнайы процедураны ұйымдастыру үшін әуежайға келіп, еліміздің азаматтарымен

Еліміздің дипломаттары Мысырда қамауға алынған 6 отандосымызды өлге жеткізу үшін Әл Қайһира (Каир) әуежайына алып келді. Бұл туралы сыртқы істер министрлігі баспасөз қызметінің жетекшісі Әнуар Жайнақов хабарлады.

жүздескен. Олардың жағдайы жақсы, жақын арада елге жеткізіледі. Алайда студенттерді не үшін ұстағаны әзірге айтылмай отыр. Мысыр билігінің айтуына қарағанда, бұл мәселе бойынша араб елінің құқық қорғау органдары қосымша хабарлайтын болады. Ал еліміздің бір ақпарат агенттігіне сұхбат берген студенттердің бірінің әкесі Ардақ Берік баласының көңіл-күйі жақсы екенін айтты. Жан-жақты қолдау білдіріп

отырған еліміздің сыртқы істер министрлігіне алғыс білдірді. Баласы ұсталды деген уақыттан бері аталған ведомство әрдайым байланыста болған. Осыған орай дін істері және азаматтық қоғам министрі Нұрлан Ермекебаев діни білім алу үшін ресми жолдамасыз шетелге аттанбауға кеңес берді. Оның айтуынша, соңғы кездері жастардың ешқандай ресми жолдамасыз құрстарға оқуға барып, келесіздіктерге тап болуы жиілеп кетті.

6 СТУДЕНТТІҢ ТАҒДЫРЫ

Еске сала кетейік, 24 шілде күні алты студентіміздің Мысырда жоғалып кеткені хабарланған. Кейін оларды сол елдің құқық қорғау мекемелері ұстап кеткені белгілі болды. Мысырлық тарап студенттердің қайда және не үшін ұсталғаны туралы уақытында ақпарат бермегендіктен, еліміздің сыртқы істер министрлігі наразылық нотасын жолдады. Артында 6 студенттің елімізге жеткізілетіні туралы хабар берілген.

Айбарша ЖАКСЫЛЫҚ

www.jasqazaq.kz

SERPIN

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

Сәті түскен сұхбат

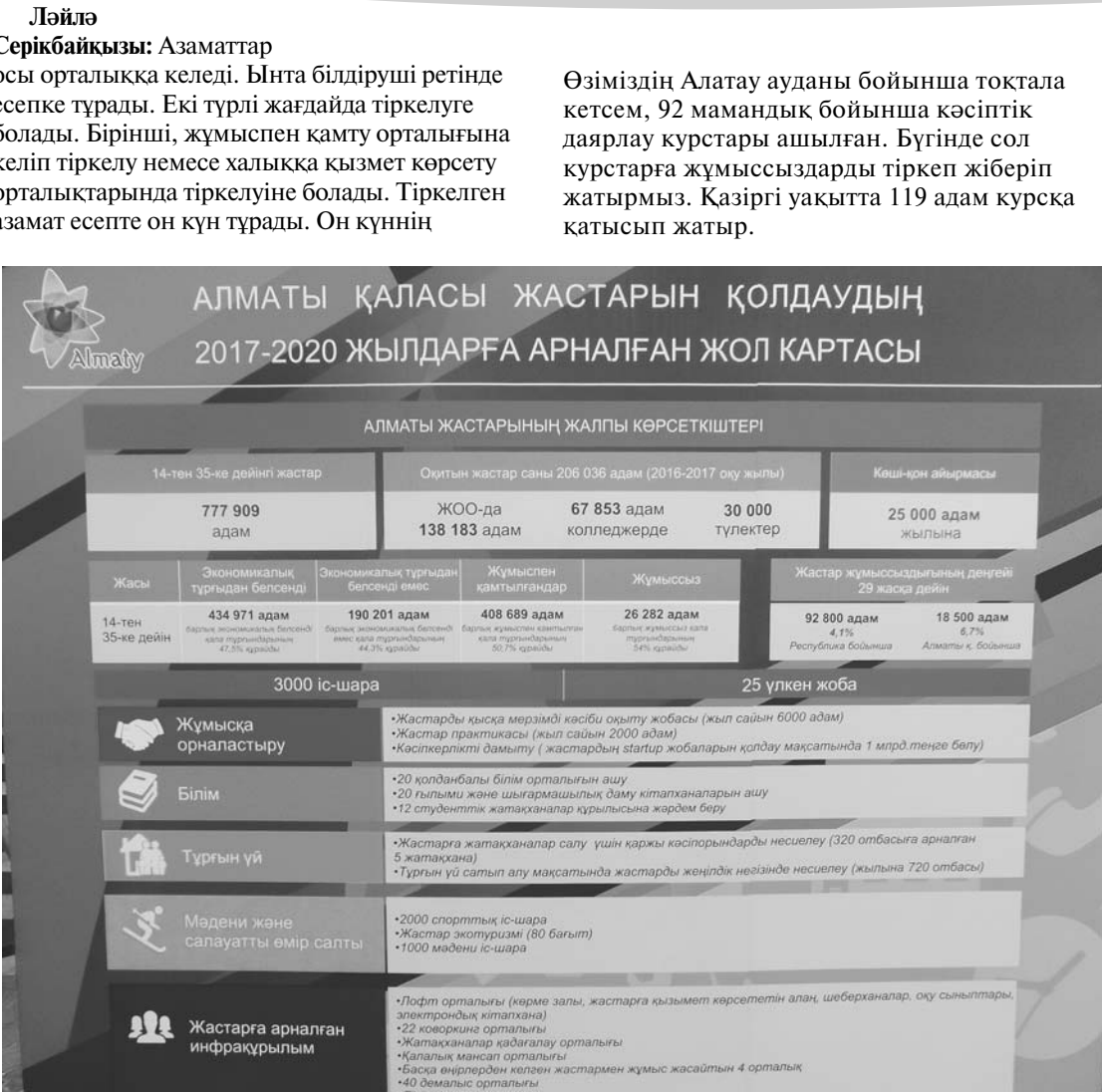
«Еңбек еткен емеді, еңбексіз не өнеді?» деген екен халық даналығы. Бүгінде адал еңбегімен нәпақасын тауып жатқандар баршылық. Алайда екі қолға бір күрек табылмай жұмыссыз сенделіп жүргендер де жоқ емес. Әсіресе Алматы сияқты алып шаһарға өңірлерден жұмыс іздеп келушілер легі өте көп. Бірі мамандығы бойынша жұмыс тауып жатса, екіншісінің жолы бола бермейді. Осы орайда жұмыссыздық мәселесін шешу мақсатында мемлекет тарапынан арнайы бағдарлама қабылданды. Сол игі мақсатта қабылданған құжат Алматы қаласында қаншалықты жүзеге асып жатқанын білу үшін Алатау аудандық жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімінің басшысы Ләйлә Оразбаевамен аз-кем әңгіме өрбіткен едік.

Жас қазақ: «Нәтижелі жұмыспен қамту және кәсіпкерлікті дамыту» бағдарламасы «Жұмыспен қамту жол картасы 2020» бағдарламасының логикалық жалғасы екен. Бұл жобаның атқаратын қызметі қандай?

Ләйлә Серікбайқызы: Иә, дұрыс айтасыз. «Жұмыспен қамту жол картасы 2020» бағдарламасының жалғасы ретінде 2017 жылдан бастап «Нәтижелі жұмыспен қамту және кәсіпкерлікті дамыту» бағдарламасы бекітілген. Ол бағдарлама бойынша қоғамдық жұмыс, әлеуметтік жұмыс орындары, кәсіптік оқыту және қайта даярлау курсы, жастар іс-тәжірибесі, мүмкіндігі шектеулі азаматтарды жұмысқа тұрғызу секілді бөлімдер қарастырылған. Оларға жеке-жеке тоқталып өтейін. Қоғамдық жұмыс бұл уақытша жұмыс боп саналады. Оған көп жағдайда жоғары білімі жоқ азамат алынады. Одан кейін жұмыс іздеп келгенді қайта даярлау курсына жібереді. Ал әлеуметтік жұмысқа нысаналы топтың адамдары алынады. Нысаналы топқа көбіне мүмкіндігі шектеулі жандар, 21 жасқа дейінгі жастар, көпбалалы отбасы, жағдайы төмен отбасының мүшелері жатады. Мұның барлығына уақытша жұмыс беріледі. Сонымен қатар бізде жастарға тәжірибеден өтуге мүмкіндік қарастырылған. Жас маман диплом алғаннан кейін тәжірибеден өте алады. Егер де өзін көрсете алса, жұмысқа орналасады.

Жас қазақ: Жұмыс болған жерде жалақы берілетіні де түсінікті. Аталған бағдарламаның көмегімен қызметке тұрған мамандардың жалақы мөлшері қандай?

Ләйлә Серікбайқызы: Бүгінде жастарға тәжірибесіне байланысты 25 айлық көрсеткіш мөлшерінде жалақы төленеді. Ол 36725 тенге. Әлеуметтік жұмыс

Жас қазақ: Осы жастардың тәжірибеден өтуі туралы кеңінен тоқталсаңыз.

Ләйлә Серікбайқызы: Жоғары оқу орнын бітірген кез келген мамандық иесі жұмыс таппаса, біздің орталыққа келсе, біз оның тәжірибеден өтуіне көмектесеміз. Яғни қолына жолдама ұстатып жұмыс орнына жіберіледі. Сол мекемеде алты ай тәжірибеден өтеді. Егер қызмет орнында белсенділігімен көзге түсіп жатса, сынақтан өткен жағдайда тұрақты жұмысқа орналаса алады. Тәжірибеден өтемін, жұмыс жасаймын деген жасқа ешқандай шектеу жоқ! Мәселен, аудан әкімдіктеріне, салық комитетіне, медицина саласына, сондай-ақ басқа да салаға баруға болады.

Жас қазақ: Алатау ауданы бойынша нақты қандай қызмет атқарылып жатыр?

Ләйлә Серікбайқызы: Алатау ауданы бойынша қоғамдық жұмысқа 231 адам жіберілді. Оның ішінде әлеуметтік жұмыс орындарына 78 адам, кәсіптік оқыту және қайта даярлау курсына 119 адамға жолдама берілді. Ал жастар тәжірибесіне 66 жас маман қатысып жатыр. Елбасының 2015 жылы 20 мамырдағы «Ұлт жоспары – бес институционалдық реформаны жүзеге асыру жөніндегі 100 нақты қадам» бағдарламасының 84 қадамында «әлеуметтік көмек тек оған шынымен зәру азаматтарға ғана берілетін болады» деп жазылған. Ал табысы төмен, еңбекке қабілетті азаматтарға мемлекеттік көмек тек әлеуметтік бейімдеу бағдарламаларына белсенді түрде қатысқан жағдайда ғана беріледі. Одан кейін ғана жұмысқа орналастыру мәселесі қарастырылады. Жұмыспен қамту бағдарламасының міндетті түрде қатысушысы болуы керек. 2018 жылдың 1 қаңтарынан бастап атаулы әлеуметтік көмектің жаңа нұсқасы шығады. Әлеуметтік көмектің үш түрі бар. Біріншісі, төрт және одан көп көмекке толамаған баласы бар отбасына берілетін арнаулы мемлекеттік жәрдемақы. Екінші, отбасының орта есеппен жан басына шаққандағы табысы азық-түлік себетінің құнынан төмен, 18 жасқа дейінгі балалары бар отбасы жәрдемақысы және атаулы әлеуметтік көмек. Бұл үшеуі бірігіп, бірінші атаулы әлеуметтік болып қайта құрылады. Қазір біз үш түрлі әлеуметтік көмек төлесек, келесі жылы бірінші қаңтардан бастап барлығын қосып, бір ғана атаулы әлеуметтік көмек ретінде төленеді. Оның өзі шартты және шартсыз боп екіге бөлінеді. Шартсыз ақшалай көмек объективті себеп бойынша табыс табуға мүмкіндігі жоқ азамат пен отбасылары үшін қарастырылған. Ал шартты атаулы көмек те арнай бір тәртіппен беріледі. Жағдайы төмен отбасынан шыққан азамат жұмыспен қамту бағдарламасының шартын орындауы керек.

Жас қазақ: Сұхбатыңызға рахмет!

Әңгімелескен
Әбдіманап КЕҢЕС

Сұхбат

Алматы тұрғындарын жаңа жаңалықтармен қуантқымыз келіп отыр. «Алматы қаласын дамыту орталығы» АҚ алдағы уақытта қала әкімдігінің қолдауымен Open Almaty қоғамдық қабылдау жобасын ұсынады. Open Almaty – білім базасы. Ол күнделікті тіршіліктегі түрлі жағдайды шешуге байланысты қадамдық нұсқаудан тұрады. Бұл порталда денсаулық, білім, қаржы, жылжымайтын мүлік, сонымен қатар басқа да күнделікті және тұрмыстық мәселелердің 100-ден астам шешімі бар. Әлеуметтік жағдай күнделікті өмірімізбен тығыз байланысты. Мысалы, сізге балаңызды басқа мектепке ауыстыру қажет, әлеуметтік үй алығыз келді, жеке кәсібіңізді ашқыңыз келді делік. Өз жағдайыңызды шеше алмасаңыз, онда сіз порталда тапсырыс қалдырыңыз. Мамандардың көмегімен сізге оны шешудің алгоритмі ұсынылады. Осылайша, Open Almaty әркімнің өз сұрағына жауап табатын қалалық ақпарат көзі болып табылады. Мұндағы басты мақсат – алдағы уақытта халықтың көкейіндегі сұрағына жауап тауып қана қоймай, белгілі қызмет түрлерін ұсыну. Осы жобаның қызметімен толығырақ танысу үшін Open Almaty қоғамдық қабылдау жобасының ресми өкілі Еркебұлан Кенжеболатовты әңгімеге тарттық.

ХАЛЫҚ ПЕН БИЛІК АРАСЫНДАҒЫ АЛТЫН КӨПІР

Жас қазақ: Еркебұлан, Open Almaty қоғамдық қабылдау жобасы туралы айтып өтсеңіз. Бұл идея қайдан пайда болды?

Еркебұлан Кенжеболатов: Бұл бірінғай жоба. Бірнеше маңызды бөлімнен тұрады. Қоғамдық қабылдау Алматы қаласы әкімдігінің қолдауымен Smart Almaty тұжырымдамасын іске асыру шеңберінде жүзеге аспақшы. Жобаның басты мақсаты – жергілікті атқару органдарының жариялануын қамтамасыз ету. Халық пен билік арасында жана деңгейде қарым-қатынас орнату, әртүрлі әлеуметтік жағдайға байланысты қала тұрғындарына көмек көрсету. Open Almaty жобасы кедергісіз орта әрі барынша ашықтық қағидасын ұстанады.

көріп отырады. Биылғы жылы қала әкімдігі жергілікті бюджеттен абаатандыру мақсатына 400 аула аумағын бөліп берген. Open Almaty порталында осы аймақтардың толық тізімі көрсетілді. Сондай-ақ қалалық мекемелер мен ұйымдарға қатысты басқарма ақпараттық- анықтама, олардың мекен-жайы да қамтылған. Портал бүгінде тест режимінде жұмыс жасап келеді. Мұнда күнделікті өмірде кездесетін 150-ден астам жағдай туралы жан-жақты мағлұмат бар. Ал фронт-офис енді ашылады. Фронт-офиске қалалықтар өздерінің өтініш-тілегін, әкімнің атына хат жолдай алады. Бұған қоса, кеңес алуға, кесте бойынша қаланың әр түрлі басқарма басшыларымен кездесуге мүмкіндігі бар. Мұның тағы бір ерекшелігі, ол 8 ауданның әкімдерін қамтиды. Олар шаһардың әртүрлі бөлігінде орналасқан. Сондай-ақ тұрғындардан ең көп өтініш түсетін негізгі 5 басқарма да осында. Бұлар тұрғын үй және тұрғын үй қатынастары, жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарлама, жолаушы көлігі және автокөлік жолдары, сәулет

Бұған қоса, қоғамдық қабылдау тек кеңес беріп қоймай, мемлекеттік және жергілікті деңгейде белгілі бір қызмет түрін ұсынады. Атап өткен жөн, бұлар нормативтік-құқықтық актілермен реттелмейді. Бірақ олар халық арасында кең танымал.

Жас қазақ: Қоғамдық қабылдау 3 бөлімнен тұрады деліңіз. Осыған кеңірек тоқтала кетсеңіз.

Еркебұлан Кенжеболатов: Ең алдымен ақпараттық-анықтамалық нұсқаулық болып табылатын порталдан бастағы келіп тұр. Мұнда өмірдегі әртүрлі жағдайға қатысты жан-жақты нұсқаумен танысуға болады. Портал 10 мамырда өз жұмысын бастады. Қазір тәжірибе ретінде жұмыс істейді. Биылғы жазда сынақ жүргізілмек. Сондай-ақ қолданушы әрқашан қоғамға қажетті ақпаратқа қол жеткізе алады. Мысалға айтар болсақ, тұрғын үй көмегі, жүргізушілік куәлігін ауыстыру тағысын тағылар. Егер порталда өз мәселесін шешетін нұсқау таба алмаса, онда өтініш тастауы қажет. Өтініш қабылданысымен арнайы мамандарымыз белгілі мерзім ішінде жауап қайтарамыз. Өзіңіз байқағандай, тұрғындардың қажетіне жарайтын жүйелі жұмыс бар деп айта аламыз. Адам мәселені нұсқаулықтарға қарап үйренер болса, алдағы уақытта кез келген кедергіден оңай өте алады. Жоба толықтай іске қосылса дайын. Жакында ғана қала жұмыс жоспары көрсетілген интерактивті картаны іске қостық. Тұрғындар кез келген уақытта қаладағы жол жөндеу жұмысы жүріп жатқаны туралы, жылу желілерін қайта жанарту жөнінде мәліметті сол карта арқылы

және құрылыс басқармасы, табиғат ресурстары мен табиғатты пайдалану. Осы құрылымдарға қоса, біздер қалалық прокуратура, ІІД, мемлекеттік кіріс департаменті инвесторларға қызмет көрсету орталығы және мемлекеттік-жекеменшік кәсіпкерлік орталығының өкілдерін енгізуді қарастырып жатырмыз. Осылайша, Open Almaty қоғамдық қабылдауы азаматтарға өз өтінішін жеткізе алатын бірегей орынға айналады. Бұл жоба Call-центр орталығында орналасқан. Тұрғындар қалалық мекемедегі көптеген мәселеге қатысты ақпаратқа қанық болады. Бүгінде жұртқа кәсіби кеңес беру үшін Call-центр операторлары дәріс алуға. Ал жобаның екінші кезеңінде Open Almaty арқылы әкімшілікке қоғамдық қабылдауды ашық есік қағидасымен іске асыруды жоспарладық. Келесі құрылым бойынша біріктіріледі. Олар – call-центр және қоғамдық қабылдау, инвесторларға қызмет көрсету орталығы, мемлекеттік жеке кәсіпкерлер орталығы.

Жас қазақ: Қоғамдық қабылдау жүйесі өз жұмысын қашан бастайды?

Еркебұлан Кенжеболатов: Қоғамдық қабылдаудың ресми ашылу рәсімі қыркүйек айында. Қазір толықтай дайындық үстіндеміз. Бұған қоса, ғимараттың жөндеу жұмысымен айналысып жатырмыз. Келушілерге жайлы болсын деп, іргелес аумақтарды да қамтыдық. Жобаға қалалықтар белсенді атсалысады деген ойдамын. Бізде көмек сұраған кез келген тұрғынның мәселесін шешіп, пайдамызды тигіземіз деп үміттенемін.

Салтанат ШЫРЫНХАН

ЕҢБЕГІМЕН ЕҢСЕЛІ

орындарындағы ай сайынғы субсидия көлемі белгіленген жалақы мөлшерінің 35 пайызын құрайды. Ал мүмкіндігі шектеулі жандар үшін үкіметтік емес ұйымдар мен әлеуметтік жұмыс орындарының жалақысын жұмыс беруші өзі белгілейді. Ал Алматыда бүгінде ең төменгі жалақы 48918 тенге. Қоғамдық жұмыстардағы жалақы мөлшері, салық, міндетті әлеуметтік аударым, пайдаланылмаған еңбек үшін өтемақы мен экологиялық үстемақы бойынша төлемді есептемегенде 48918 тенге.

Жас қазақ: Бағдарламаға қатысу талабы бөріне бірдей қойыла ма? Әлде жас мөлшеріне байланысты қандай да бір шектеу бола ма?

Ләйлә Серікбайқызы: Бұл жерде азаматтардың жас ерекшелігіне шектеу қойылмаған. Кім еңбек еткісі келеді, сол жұмысқа орналаса алады. Ең бастысы, жұмыс іздеушінің «еңбек етемін» деген ынтыас болуы керек. Жоғары білімі болмаған жағдайда арнайы даярлау курсына жіберіледі. Сондай-ақ өз мамандығына сай жұмыс таппаса, қайта даярлау курсына барады. Үкімет тарапынан барлық шығын төленеді. Ақысыз түрде оқиды. Жолақысы да қарастырылған. Алматы қаласы бойынша өткен жылы 15717 адам тұрақты жұмысқа орналастырылды. Ал биыл бірінші жарты жылдықта 7658 адам жұмыспен қамтылды. Алатау ауданы туралы айтар болсам, биыл жыл басынан бері 2282 адам тіркелуге ынта білдірді. Оның ішінде 816 жұмыссыз ретінде тіркелді.

Жас қазақ: Осы тіркелу мәселесін тарқатып айта өтсеңіз. Жұмыс іздеуші қандай этаптан өтуі тиіс?

Күйін

«Қазақ қхшылығым құдайға лайық болса екен» – деп қам жемейді. Тек жұрт қыланды біз де қылып, жығылып, тұрып жүрсек болғаны дейді. Саудагер несиесін жия келгенде «тапқанын осы, біттім деп, алсаң – ал, әйтпесе саған бола жерден мал қазам ба?» дейтуғыны болушы еді ғой. Құдай тағаланы дәл сол саудагердей қыламын дейді. Тілін жаттықтырып, дінін тазартып, ойланып, үйреніп әлек болмайды. «Білгенім осы, енді қарттайғанда қайдан үйрене аламын» дейді. «Оқымадың демесе болады-дағы, тілімнің келмегенін қайтушы еді» дейді. Оның тілі өзге жұрттан бөлекше жаратылып па?

(Абай Құнанбаевтың 16-шы қара сөзінен)

Жұмагүл Әбдірахманова

Белгілі режиссердің әйелі Нәзира Бақаеваның өкінішке толы жазбасынан кейін, біз осы тақырыпты зерттеп көрдік. Алматыда тура жолдан адасып, кейін өкінген нәзік жандылар баршылық. Біз оған Көкбазардың қасындағы жанадан бой көтерген сауда орталығының 6-шы қабатында орналасқан «Шанырақ» діни мәселелер бойынша алдын алу, кеңес беру және оңалту орталығына барғанда көз жеткіздік. Бізді бірлестіктің әйелдерге кеңес беретін «Иманигүл» бөлімінің жетекшісі Жұмагүл Әбдірахманова қарсы алды. Бірден орталықтың қызметі туралы қысқаша мәлімет беріп, діни сеніміне селкеу түскендердің тағдыры туралы айтып берді. Орталықтың көмегіне жүгінгендердің айтары көп. Сырымен бөліскісі келгендегі басты мақсаты — олардың қателігін басқалар қайталамаса деген ой. Раушанмен (өз өтініші бойынша есімі өзгертілді) сөйлескенімізде күйеуі сәләфи бағытына түсіп кеткенін айтты. Екі жыл әбден қиналған. Сол бір күндерді еске алып, Раушан былай дейді:

СӘЛӘФТЫ ҚАЙТАРҒАН ҚЫЗ

«Мен иманды салт-дәстүрді ұстанатын отбасында тәрбиелендім. Тағдырдың жазуымен бір жігітпен танысып, отбасын құрдық.

Дерек пен дәйек

Жыл басынан бері деструктивтік діни ағымдардың қызметінен зардап шеккен **1134** адам тура жолға түсті. Дін істері және азаматтық қоғам министрлігі хабарлағандай, биыл жыл басынан бері ел аумағында 5 мыңнан астам түсіндіру жұмысы жүргізілген. Оған 6 630 адам қатысыпты.

Елімізде оңалту жұмысына Астана, Алматы қалаларының және облыстардың дін істері басқармалары мен оңалту орталықтары жұмылдырылған. Бұл оңалту орталықтарының қызметі экстремистік сипаттағы деструктивтік діни ағымдардың ықпалынан зардап шеккенді тура жолға түсіру. Сондай-ақ ақпараттық түсіндіру

Ұлым дүниеге келмей тұрып, бізде бәрі ертегідей қызық болған. Ұлым дүниеге келген күннен бастап жолдасым бірден өзгерді. Кара жамылып, бүркеніп жүруімді, ағайын туыспен араласпауымды, той-жиынға бармауымды талап етті. Тіпті өзінің туған інілерімен бірге отырып, оларға шай құйып бермейтін болдым. Күйеуімнің дұрыс жолда жүрмегенін бірден түсінгем. Бірақ қайтару қиынға соқты. Қит етсе қол жұмсайды. Кетемін десем, талақ сұрайды. Үйден шығармай, жападан-жалғыз ұстады. Күн сияқты күн

«Күтпеген жерден туған-туыстарымның көзінше адам шошырлықтай өзгеріп кеткенім соншалық, үйдегі кітап пен ойыншықты лақтырып, фарфордан жасалған мүсіншелерді сындырдым. Ол заттың бәрі біздің ата-анамызға тиесілі еді. Балама сүре, хадис, намаз үйрете бастадым. Тозақ отымен үрейлендірдім. Аулада балалармен ойнамайтын болды. Балам өз Жаратушысын қуаныш, сүйіспеншілік, үмітпен танудың орнына қатты қорқып қалған болды. Туған-туыстармен араласуды қойдық. Бір кездері мен бөтен еркектерді көрмеу үшін үйге келген қонақтармен амандасуға шықпаймын. Шай құйып, дәм берілмейді. Көршілеріммен амандаспай, жатын бөлмеде отырамын. Оңға қарасам да – харам, солға қарасам да – харам! Бұл дұрыс деп ойлайсыз ба?! Мұндай бассыздықты әйеліңнен, туған қызыңнан, келініңнен көріп, оған шыдау қандай болады екен?! Аллаға шүкір, менің жақындарым шыдамды әрі мейірімді болды. Болған жәйтті мен ойсыз, көзсіз табынушылық ұстамасы деп ойлаймын. Миың жұмыс істеуін тоқтатқанда, сен өзің түсінбейтін нәрсенің жетегінде кетіп, өзіңе-өзің тиесілі болудан қаласың».

(Нәзира Бақаеваның Instagram-дағы парақшасынан, белгілі режиссердің жары)

кештім. Анама айтып едім, ол сөзіме сенбей «Намаз оқитын адам жақсы болады. Күйеу балама күйе жакпа», — деп қолын бір-ақ сілтеді.

Тозаққа бергісіз өмірмен, қап-қара киіммен екі жыл жүрдім. Мүлде қараңғыға түсіп кеткендей күй кештім. Кейін мешіттің жанынан кітап сатып алып, күйеуіме білдірмей оқи бастадым. Бұрын да бұл тура жол емес екенін білгем. Енді тіпті көзім жетті. Бір күні мешіттен бір имамға жолығып, кеңес сұрадым. Олар «Болашақ» діни бірлестігіне жіберді. Осы жерде мықты теологтан сабақ алдым. Оны күйеуім білген жоқ. Үйден шығармайды. Бірақ оның айтқанымен жүрген соң, еркіндік берді. Мүмкіндік болған уақытта кішкентай баламды көтеріп осы орталыққа келем.

Алдымен, дінді өзім әбден түсініп алдым. Содан кейін күйеуіме ақырын-ақырын түсіндіре бастадым. Сөйтсем ол сәләф екен. Мәһаб дегенді ұстанбайды. Құдайға шүкір, қазір тура жолға түсті.

СЕНІМГЕ КІРГЕН
«СҰР ЖЫЛАН»

Жұмагүл ханым бізге бірнеше қыздың тағдыры туралы айтты. Бастапқыда айтқанымдай, әрқайсының өмірі әркілі. Біз соның ішінде өзімізге қатты әсер еткен тағы бір кейіпкердің тағдыры туралы баяндайық. Жоғары білімді Гауһар (есімі өзгертілген) «Мені біреулер Әбу Ханифа мәзһабынан басқа бағытқа аластырды. Көмектесіңізші» — деп келіпті. Жұмагүл ханым сенімі бүлінген адамды бірден танитынын айтты. Ол «Ақиқатынан аласқан жандарлы көзі, сөзі айтып тұралы.

жұмыстары еліміздегі қылмыстық-атқару жүйесі мекемелерінде де жүргізілген.

Нәтижесінде **264** адам өзінің деструктивтік діни көзқарасынан бас тартты.

Гауһар да адасып келді. Көмектестік. Діни ілімі бар екен. Тез түзелді. Бірақ іште жүріп, осындағы қыздарға ірікті салып жүріпті. Байқамай қалдым. Жап-жас бес-алты қызымды өзімен бірге сәләфи бағытына алып кетті» — деп күрсінді. Үнсіздіктен кейін қыздардың қазіргі өмірін сұрадық. «Қайтаруым қиынға соқты. Миын әбден ұлап тастаған. Бірнеше ай бойы мықты имам, білікті теологтармен жұмыс істедік. Қазір бәрі тура жолға түсті. Күнде осында келіп тұралы» — деп

сыртынан мадақ айтып жатқан. Айтып ауыз жиғанша болған жоқ, әлгі аласқан қыздардың екеуі кабинетке кіріп келді. «Сіздерге айтқан қыздарым — осылар. Бәрі ақылды. Бәрі намаз оқиды. Көзі ашылған. Көкірегі ояу» — деп мактады.

ҚИЛЫ ТАҒДЫР

Күйген майдың иісі қолқаны қабады. Бұған Гүлайымның еті үйренген. Ол қабарғадағы әлем-жәлем түсініксіз картинаға ма, әлде жарты мүсіндерге ме, әлдебір тылсым күшке табынып, тонқандап жатқаны. Қолында жанған шырағы бар. Жүзінен реніш, күйінші байқалады. Ерні жыбырлап, көз жасы көл болып, тістеніп алған. Біреуге тектене ме, түсініксіз... Бұл — біз кездескен кейіпкерлердің ішіндегі тағдыры бүлінген, өмірі өксіген, өмірі ең ауыры.

«Итке қор болған ит өмір-ай! Қайран, 12 жыл уақытым. Қайран, ит-құсқа жем болған қу дүние!» — деп егіледі. Сырттай қараған адам жынды болып қалған екен деуі мүмкін. Бірақ оның ес-ақылы дұрыс.

Гүлайым осыдан 12 жыл бұрын бір құрбысының ақылымен, Алматыдағы ғибадатхананың біріне барған. «Құрбым, қолымнан келсе, саған барлық бақыт пен байлықты сыйлауға дайынмын. Егер, менімен бірге жүрсен, мына тозақ өмірден құтыласың. Бір айда мына жаман пәтерінді зәулім үйге ауыстырып, астына шетелдің су жана көлігін мінесін. Жұмыстағы бастығының қырғи қабағынан құтыласың. Ешкім таңғы сегізден кешкі алтыға дейін кенсеге қамамайды. Қайда барамын, қайда демаламын десен де, өз еркін өзінде» — деп ертегі бастады.

— Ондай жұмақ өмір болушы ма еді? Екі қызымның болашағын ойласам, түн ұйқым төртке бөлінеді. Байдың жүрісі анау: мешітке жем шашып қойғандай, ұзақ күн молданың қасынан шықпайды. Солар не десе, соны істеп, үйге де қарамайды. Менің тапқан 35 мың теңгем неге жетеді, Айнұр?

— Саған соны айтып жатқан жоқпын ба? Жокшылықтан құтқаратын жолды көрсетіп отырмын. Шетелден келген Жек ағаның қасында жүрсек, жарты жылда жұрттың алдында болатынымыз анық. Мысалы, мені қарашы, екі ай болды осы ұйымға кіргеніме. Қазір құдайға шүкір! Қаладан пәтер алып берді. Ұзынағашқа күнде салпақтап жүрмеймін. Балаларым да қалада өсіп жатыр. Екі аптадан кейін машина беретін болды.

— Ол қандай ұйым? Не қылған тегін дүние? Іздеуі, сұрауы жоқ па? — Іздеуі де, сұрауы да бар. Шетелдіктердің Қазақстанды көтеру үшін келген адамдары. Оған басынды қатырып қайтесін. Айтқанын істеп жүрсен болды.

ХАРИКАДА ДЕВИДАС
ДЕГЕН КІМ?

Гүлайым құрбысының сөзіне илана қойған жоқ. Бірақ ол күнде келіп, мұның қыздарына қымбат көйлек әкеліп, туған анасы жасамаған жақсылықты жасап жүргені. Бір күні түн

МАЗАСЫЗ МҮЙІС

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

7

жарымында ауыр ойға шомды. Күйеу болса, жүрісі анау! Айнұрдың киген киімі, ішкен асы мынау: жарқырап, жайнап жүр. Байлан да, әкеден де көрмеген жақсылықты жасаймын деп, құрақ ұшып жүр. Мен несіне кергімін осы? Ертеннен бастап жүр деген жағына барып, істе дегенінен бас тартпаймын. Көрейін, мына жоқшылықтан құтқарса болмады ма? Заңға қайшы емес дейді. Басқа не керек?

Бұл Гүлайымның соңғы шешімі еді.

Ертесі Айнұрды шақырды. Тәуекелге барғанын айтты. Құрбысы қатты қуанды. Қуаныштан көзіне жас алып «Құдай қаласа, бірге байимыз. Зәулім сарайымыз болады. Бала-шағамыз да

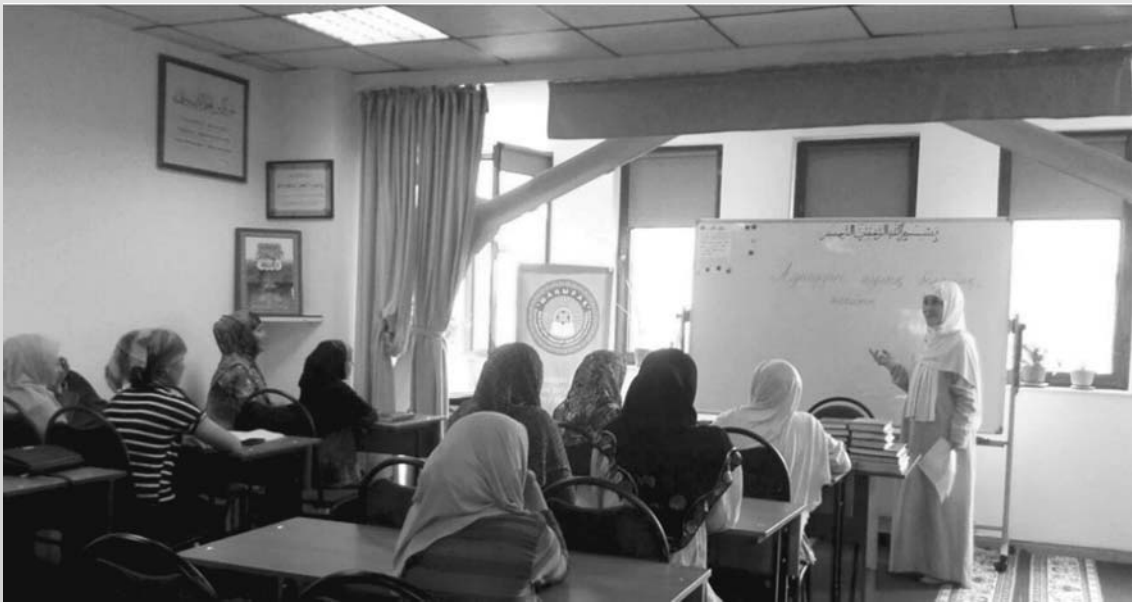
басқа діндегілер де адасып жүр. Олар шын құдайын танымайды» — деп бір тоқтады. Гүлайымның құлағына түрпілей тиген. Бірақ шыдап бақты.

Жек ағай «Біздің жолымыз — Кришна. Құдайымыз да — Кришна. Күнде таңғы тамағыңды осы шіркеуден ішесің. Сосын бәріміз бірге Кришнаға табынамыз. Дұға бағыштаймыз. Саған діни есім керек. Кришна әулие сенің мұсылманша атыңды қабылдамайды. Ең әдемі есім — «Харикада Девида» боласың. Мұның мағынасы — «Құдайдың сүйіктісі» деген сөз» — делді.

Жектің айтқан сөзінде не құдірет бар екені түсініксіз. Бірақ Гүлайым бәріне бас изеіп, мақұл-мақұлдан аспады.

БАРДАН АЙЫРЫЛУ

Сол күннен бастап, бұрынғы Гүлайым — қазіргі Харикада Девидастың дастарханынан тәтті ас үзілмеді. Қыздарының да киімі бүтінделіп, үйге жылу енгендей болған. Күйеуі Марат әйелінің тосын мінезіне, табысына күдікпен қарай бастады. Бірақ ол күн өткен

сайын бұдан суынып, жанына жуымайтынды шығарды. Тіпті бұл отырған жерге отырмайды. Бірге тамақ ішпейді. Үйге түсініксіз сурет әкеліп, соны әр жерге іліп қоятынды шығарған. Дәстүрлі дін жолында жүрген ер-азамат үшін жарының беймәлім жүрісі бірден күдік туғызған. Артына еріп еді. Гүлайым ғибадатхананың қасындағы аласа үйге кіріп бара жатыр. Адасып қалмайын деп, әйеліне байкатпай, бірге кірді. Сол сәт Марат өз көзіне өзі сенбей, есік көзінде аң-таң болып, состиып тұрып қалған. Біреу дауылпаз ойнап, қалғандары билеп жүр. Мұның әйелі де бара салып, көп ішіне кіріп, әлдебір өлен айтып, билеп кетті.

Марат әлгі үйден есенгіреп шықты...

Ертесі күні еркіне қоймай, әйелін мешітке алып барды. Имамға кездестіріп, тура жолға тартып көрді. Бірақ түк шықпады. Күндердің-күнінде ол пәтерін, әйелін, екі қызын тастады да, үйден шығып кетті...

Гүлайым күйеуінің кетіп қалғанына қатты қуанды. Сөйтіп, Жек ағайдың таныстыруымен Миша деген орыс жігітпен бірге тура бастады. Ғибадатханаға айналған үйге күнде бірге баралы. Бірге қайтады. Қыздары — Айым мен Күнімді де ертіп алатынды шығарды. Олар да бақытты: әдемі ойыншық, тәтті тамақ, жана көйлек...

АШЫ ШЫНДЫҚ

Сөйтіп жүргенде 12 жыл өте шығыпты-ау! Бұрынғы бақытты күндердің бірі де жоқ. Пәтерін сатып, орнына алған зәулім сарай да жоқ. Қымбат көлік те біреудің меншігі екен. Айым мен Күнім әлгі Кришнаның белді қызметкерлері. Күніне бірнеше адам ертіп кіріп, белсенді жұмыс істеп жүргендері. Ал бұл болса қарақан басы қаңқайып шіркеу жағалады да қалды. Қазір де ең соңғы рет кіріп шығам деген. Міне, состиып тұрсың мынау!

Ол қатты өкінді. Аласқанын анық білді. Тура жол іздеп, мешітке барып еді, бұған жөн көрсеткен имамдар жылы қарсы алған. Мұны «Шанырақ» деген орталыққа жібереді. Сол жерде Жұмагүл ханым қарсы алып, тура жол көрсете бастады. Қазір құнара «Шанырақ» діни мәселелер бойынша алдын алу, кеңес беру және оңалту орталығына келіп, діни сауатын ашып тұралы. Қара басы қаңғырып Алматыдағы Көкбазарды жағалап қалған еді. Қайыр тілеп кеткен. Мараттың досы Ерік көмектесіп, базардың жақсы жерінен орын алып берді. Қазір сол жерде жеміс-жидек сатып, ырызық-несібесін айтырып отыр. Өткен күндерге өкініші көп. Өзегін өртейтін ең ашы өттеген-айы — екі қызының тағдыры. Олар әлі Кришнаны құдайым деп жүр...

Жарас КЕМЕЛЖАН

www.jazqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

ӘЛЕУМЕТ

Орайы келген сұхбат

— Сіздер халықаралық орталық ретінде тіркелісіздер. Мәдени және діни мәселе бойынша нақты қандай елдермен байланыс жасайсыздар?

— Орталық 2008 жылдан бастап қызмет етіп келеді. Осы он жылдың ішінде біраз жұмыс атқарылды. Орталықты құру туралы Елбасы 2006 жылы әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының II съезінде айтқан болатын. Бастапқыда әлемнің 35 елімен байланысын бастаған орталықтың қазіргі таңда 88 елмен қарым-қатынасы жолға қойылған. Негізгі бағытымыз — халықаралық деңгейдегі діни ахуалды зерттеу, әлемдік деңгейдегі жинақталған тәжірибе мен ең өзекті мәселеге байланысты елімізде насихат, түсіндіру жұмысын жүргізу. Соңғы ақпарат бойынша әлемде адамзаттың 95 пайызы бір діни мәдениеттің өкілі немесе діни қағидат пен ұстанымға немесе сол жолға қатысымыз бар деген жауабын айтады. Демек 100 пайыздың 95 пайызы өзін бір діни мәдениетпен байланыстырады. Уақыт өткен сайын діни ұғымдардың өзі өзгереді. Ерте замандағы айтылған уағызды бүгінгі жаһандану дәуіріндегі жетістікпен байланыстырып түсіндіруге тура келеді. Бүгінгі күні діни көшбасшылар жана тәпсірін жасап жатыр.

— Жаһандануға келтіреміз деп бұрмалап қойып жатқан жоқпыз ба?

— Жоқ, олай болмайды. Діни қағидатты қазіргі ғылыми жетістікпен

Қазіргі таңда діни көзқарасқа байланысты мәселе өте өзекті болып тұр. Жаһандану үдерісінің әсерінен көз келген ақпарат әлем елдері шекарасынан кедергісіз өтіп жатыр. Ол ақпараттың ішінде діни көзқарасқа байланыстысы да өте көп. Осы бір үдерісті дер кезінде түсінген біздің елімізде 2008 жылы мәдениеттер мен діндердің халықаралық орталығы құрылған. Біз орталық басшысы Айдар Әбуовпен арнайы жолығып, атқарып жатқан жұмысы мен болашаққа жоспарын біліп қайтқан едік.

өркеніетті зерттей отырып, дінге байланысты жағдайдың барлығына, нақты шешім, сараптама жасайды. Мәселен, жуырда ғана Рамазан айы өтті. Біз бұл кезде әлем бойынша мұсылман елдеріндегі ораза ұстау, ауызашар беруге қатысты зерттеу жасадық. Қай елде қандай мәнді де мағыналы үлгі бар, қалай ұстаған жөн? — деген сауалға жауап іздеп, зерттеу қорытындысын дін істері және азаматтық қоғам министрлігіне, Қазақстан Мұсылмандары діни басқармасына ұсындық. Осы жинақталған тәжірибеге сай еліміздегі имамдар шешім шығарып, озық тусын алады. Мәселен, бізде ауызашар бергенде дастарханды аста-төк жасап, тамақтың көбісі ысырап болады. Мұсылман мәдениеті әбден қалыптасқан елдерде бұған жол берілмейді. Барлығы өте қарапайым өтеді.

әлі буыны қатпаған жастардың түсуі мүмкін. Сондықтан білімді көзі ашық, жанжақты, діни фанатизмнен алшақ, өркениетті дамуы көздейтін азаматтар ғана жарқын болашаққа бастай

Айдар ӘБУОВ:

БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМҒА НЕГІЗДЕЛГЕНІ ЖӨН

байланыстырып айтса, көптеген ел өзінің қауымын сақтап қалуға болатынына көз жеткізген. Оны ежелгі түсінікпен түсіндіретін болса, дұрыс жетпейі мүмкін. Сондықтан әлемдік дінде көшбасшылар бүгінгі ғылымға сөйкес өмір сүріп келеді. Әлемдік деңгейдегі діни қайраткерлерді шет қалдырмай, олармен сұхбаттасып, ақылдасып отырады. Сол себепті әр үш жылда елімізде діндер съезі өтіп тұрады. Ол — тек кездесу ғана емес, әлемдегі ең маңызды діни мәселені талқыға салып, маңызды мәселені күн тәртібіне шығарып отыру. Байқап қарасақ, осы сөзге қатысқысы келетін елдің саны жылдан-жылға артып келеді. Мұның өзіндік себебі де бар. Әлемде түрлі саяси, экономикалық, мәдениет форумы өтіп жатыр. Дін жағдайы қалай болу керек, қай тұста ақпарат, қандай кемшілік жіберіп отырмыз? — деген сұрақтар төңірегінде үнемі ақылдасып

Түркияда мың адам тамактанатындай дастархан жайылады. Біз сияқты олар дастарханын толтырып тастамайды. Адамға бір күнге қажетті дәрумені бар тағамды үстелге қояды. Шашылып-төгіліп жатқан дүниені көрмейсің. Үнемі айтылып, халық назарына ұсынғаннан болар, біз де ақырындап осыны үйреніп жатырмыз. Біздің мәдениетімізге өзгеріс демей-ақ қойайын, аздаған заманға сай түзету енгізіліп, бағыт-бағдар берілуі тиіс.

— Тағы қандай мәселе ұсына алдыңыздар?

— Қажылықты ұйымдастыруға, адамды ақтық сапарға шығарып салуға байланысты көптеген мұсылман елдің тәжірибесін қарадық. Қай кезде де алынған тәжірибе еліміздің таным-түсінігімен салыстырылып отырады. Дәстүрлі емес діндер өкілдерімен қандай шаруа атқарылып жатқанын талқылап отырамыз. Әлемде қай жерде

алады. Осы мәселелердің шешімін Елбасы «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында келтірген. Мақалада айтылғандай, «ұлт үнемі дамып отыратын тірі ағза» десек, онда өз бет-бейнесін сақтай отырып, жаңа үрдістерге бейімделе білген ұлт қана өміршен бола алады.

Қазіргі секталардың барлығының да көздейтін адамды алдау арқылы тобына қосу. Сөйтіп қатарын көбейту.

— Одан кейін саясатқа араласу дейсіз ғой...

— Әрбір дәстүрлі емес діндердің мақсатының бірі — қатарын көбейтуді мақсат етсе, сол арқылы мол табысқа келесу. Табыс көбейген соң саясатпен тартысқа түсуге ұмтылу. Көбісінің мақсаты — осы. Ал ислам әлемінде ХХ ғасырдың алпысыншы жылдарында басынді түрде кіріскенін байқауға болады. Сарапал қарасақ, осындай жат дүние, әсіресе мұнайға бай, табиғи ресурс қоры мол елдерде көптеп кездеседі. Көп жағдайда байлықпен тікелей байланысты екенін көреміз. Сирия, Ирак, Ливия біраз жылдар бұрын бай мемлекеттердің қатарында тұрған. Тіпті бір кездері Ауғанстанның өзі бай мемлекеттердің қатарында болатын. Қазір Ауғанстан қазба жұмысын жүргізетін емес тек есірткі шығаратын елге айналды. Ауғанстанның кезінде Ислам әлеміндегі ең бай 10 мемлекетінің қатарында болғанын, ислам мәдениетінің ол елде көптеп шоғырланғанын, индустриясы дамығанын, небір тарихи орынға бай болғанын біреу білсе, біреу білмейтін халге жетті. Салафизм Саудияда мемлекеттің ұстанымы, діні ретінде қабылданады. Бірақ ол жердегі салафизм мен біздің елдегі салафизмнің арасы жер мен көктей. Кейбір араб елдерінің елшілері бізге ренжіді. «Сіздер салафит деп біздің ұстанымызды, дінімізді айыптаған сияқты боласыздар. Біз ешкімді біреуге зорлық-зомбылық көрсет деп жібермейміз. Біреуді өлтіру, қиянат жасау деген біздің түсінігімізде мүлдем жоқ. Біз де сол экстремизм мен терроризмнен зардабын шегіп келеміз», — дейді. Ал сарапшылар біздің жерге салафизм көршілес елдің Солтүстік Кавказ, Еділ бойынан мұнайлы Батыс Қазақстан аумағына келгенін растап отыр.

— Қазақстан жастары діни білім алу үшін ислам елдеріне көп барады. Соңғы жылдары бұл мәселе көп талқыланып, кейбір елдерге жастар жіберілемей жатыр. Ол «қара тізімге» қай елдер ілкіті?

— Кезінде Орталық Азиядан келген балаларды дәстүрлі емес діндердің өкілдері, ұстаздары қолға алған екен. Өйткені осы жастарды үйрету, тәрбиелеу арқылы болашақта сол елдерде ланкестік жасап, бүлік шығаруға пайдаланған. Ислам мемлекеттерінің барлығында да бакалавриат бойынша білім алуға тыйым салынғаны сондықтан. Себебі әлі оң-солын танып үлгермеген жас көрінгеннің «жемі» болып кетуі мүмкін. Сондықтан, жуырда бекітілген Қазақстан Республикасының дін саласындағы мемлекеттік саясатының

2017-2020 жылдарға арналған тұжырымдамасы қазіргі кездегі қордаланған көптеген мәселелерді шешуге бағытталған. Дін саласындағы мемлекеттік саясат, заңдар, діни бірлестіктердің қызметі, діни білім алу, жасөспірімдерді қорғау, ішкі және сыртқы қауіпсіздікті сақтауға бағытталған. Жалпы Қазақстанда көршілес елдермен салыстырғанда, жастарға қолдау көрсететін әлеуметтік жобалар өте көп.

— Сараптама жасап отырсыздар ма?

— Шетелден келген бүкіл әдебиет біздің сарапшылардың қолынан өтеді. Таратуға болатын, болмайтыны жөнінде шешім шығарамыз.

— Олай болса, жуықта БАҚ-та 1914 Қазақстан азаматының экстремизм, терроризмге қатысуы болуы мүмкін деген себеппен Түркияға баруына тыйым салынғаны жөнінде ақпарат таралды.

— Мұндай ақпаратпен мен де таныспын. Түркия — экстремизм мен терроризм саласында үлкен жетірібесі бар мемлекет. Діни сараптамасы өте жоғары деңгейде. Сондықтан оларда терроризм мен экстремизмге қатысты мәлімет қоры көп. Жинақталып отырады. Олар әлемдік деңгейдегі радикалдық топтарға жақын адамдардың тізімі мен солармен байланысатындарды бақылап отырады. Тізімге кірген адам арнайы қордың бақылауында болады. Егер сіз 10 жыл бұрын бір радикалдық топ мүшесімен байланыс жасаған болсаңыз, білмей тұрып, олармен бірге конференцияда уағыз тыңдасаңыз, онда ол «қара тізімге» ілігіп кетесіз. Әбу Дабиде «Хедая» деген халықаралық орталық бар. Ол орталық — әлемдік деңгейдегі барлық терроризм мен экстремизмге қатысуы бар есімді, оқиғаны жинақтаушы қор деп есептеледі. Ол жерде бүкіл мемлекеттерде қандай топтар бар, қандай топқа тыйым салынғанын, түрлі соғыс, қалыңдыққа қатысушы мен олардың туыс-туғаны кім деген мәлімет жинақталады.

— Онда біздің азаматтардың да тізімі бар ма?

— Иә, зорлық-зомбылық экстремизмге қарсы күрес бойынша «Хедая» халықаралық орталығының Астанада да филиалын ашу келіссөзі жүргізіліп жатыр. ТМД бойынша бізде тұңғыш рет ашылмақшы. Барлық мәліметті қорға жинақтап отыру болса, екінішпен, сол қордан әрбір адам туралы мәліметті қысқа уақыт аралығында алуға болады. Сондай-ақ ол адамның саяси суретін, талдау суретін, кім-кіммен байланыста екенін ажырата алатын жағдайға келеміз.

— Сирияға кеткен азаматтардың «көзін ашуға», оларды елге қайтаруға қандай шаруа атқарылуы керек?

— Көбінесе, ол жолға кеткен адамды қайтару үшін көп ештеңе жасай алмаймыз. Кеткен адам кетті, енді баратындардың алдын тосып, соларды дұрыс жолға салуымыз керек. «Бұл халық менікі емес, ата-анам да, бауырларым да маған жат» — деген түсінікпен елден кетті. Ата-ананың, туған-туыстың көз жасына, аяғына жығылып, жалынғанына қараған жоқ, барлығынан аттап өтті. Қылмыстық жолға байланып кеткен соң, надандықтың, жалғандықтың, діни соқырлықтың құрбаны болды. Дін — өте өзекті, нәзік нәрсе. Жастарға дінді дұрыс түсіндіре алуымыз керек. Мәселен, құдай сенің өрекетіңді жарылқайды, қолдайды, рухани күш бере алады. Бар болғаны осы ғана. Ал кейбір мешіттер осы күнге дейін «Мешітке келсең, намазыңды оқысаң, Алла саған бәрін береді, бәрін үйіп-төгеді» — дейді. Қазіргі күні жастар өз адал еңбегімен нәпақасын тауып, отбасының алдындағы жауапкершілігін өтейтін шағында мешіттен шықпайды. Тіпті имамдар «Мешітке жұма намазда ғана жарты сағатқа кел. Содан кейін жұмысыңды жалғастыра бер» — деп айту керек сияқты. Жастарымыз уағыздың тыңдап, жалпы түсінік алған соң еңбегіне ары қарай кірісіп кетсе деп ойлаймын. Жақында «Уақып» қайырымдылық қоры құрылды. Көптеген әлеуметтік жобаларды, оқу ағарту, радикализммен терроризмнің алдын алуға бағытталған іс-шараларды қаржыландыруды жоспарлап отыр.

— Азаматтықтан айыру жөнінде не айтасыз?

Бала-шағасын, ата-анасын, туған жерін тастап кеткендердің адам өліміне, қантөгіске, ланкестікке қатысуы бар екендігі дәлелденсе, ондай қылмыскер қаншалықты қажет. Ал ауыр қылмыс жасамай тұрып, аласқанын мойындағандарды қайта қабылдап, тиісті жазасын өтегеннен кейін туыс-туғандарының арасында өмір сүруіне мүмкіндік беруге болады. Жалпы осындай жағдайды болдырмауға еліміздің өңірлерінде ақпараттық насихаттау топтары және оналту орталықтары, қоғамдық бірлестіктер мен діни бірлестіктер жұмыла қызмет жасауы керек. Дін — рухани қазына. Алайда қазіргі заман білім мен ғылымға негізделген дінді қажет етеді.

— Әңгіменізге рахмет!

Айбарша ЖАҚСЫЛЫҚ,
Астана қаласы

Инвестиция

Шөлейтті аймақ болғандықтан Атырауда картоп шықпайтыны жөнінде пікір қалыптасқаны рас. Тіпті ілгергі жылдары республиканың оңтүстік өңіріне тапсырыс беріліп, қажетті өнімді сол жақтан тасымалдайтынбыз. Әйтсе де, жергілікті диқандардың бір тобы оны осында өсіріп көруге бел буыпты. Олардың мұндай тәуекел әрекеті, әрине, құпталық. Жергілікті атқарушы биліктің қолдауымен қолға алынған шаралардың нәтижесінде Атырауда картоп өсіруге шындап бет бұрған шаруашылық саны өсіп келеді.

ЖҰМЫСЫ «ҚАТТЫ», ЖЕМІСІ ТӘТТІ

«Агрохолдинг Зеленое поле» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің Махамбет ауданының Жалғансай ауылында картоп өсірумен айналысып жатқанына көп бола қоймаған. Биыл небәрі екінші жыл. Шаруашылық басшысы Ақмарал Қабылованың айтуынша, Атырау егін егуге аса қолайлы өңір емес. Әйтсе де, «тәуекел түбі — жел қайыс» демекші, еткен еңбектің нәтижесі де бар. Яғни басы қатты болғанымен, соны — тәтті. Сондай-ақ мол өнім алу әртүрлі жағдайға, соның ішінде, адами және табиғи факторға тікелей байланысты екенін де ол жасырмайды.

— Алғашқыда 20 гектар алқаптан небәрі 72 тонна өнім жинадық, — дейді шаруагер. — Қай істі де бастап

алақандай аумақты жасыл баққа айналдырыпты. Тағы он гектарға картоп пен басқа да көкөністер еккен. Оған қоса, биыл тағы он сотық жерге бүлдірген өсіруді қолға алған екен.

Естеріңізде болса, Жалғансайда аты аңызға айналған алма бағы болушы еді ғой. Оны 1994 жылы су шайып кеткен-ді. Араға уақыт салып, сартоғайлық Мубиндер кешегі кәсіпке жан бітірді. Былтыр Белоруссияға барып, қыстың қытымыр аязына төзімді алма, өрік пен шие тұқымдарын алып келіпті. Айтуынша, алғашқы жылы мол өнімді күтудің қажеті жоқ. Оған үш жыл уақыт керек.

А.Қабылова «Бес-алты жылдан бері картоп өсіріп келемін. Биыл оны бес гектарға ектім. Тұқымы қымбат тұратындықтан, оны көбірек отырғызған тиімді. Өйткені, мол өнімнен ғана қайтарым болады. Картопка деген сұраныс аймақта

АТЫРАУДЫҢ КАРТОБЫ

кету оңай емес. Әйтсе де, кейін бәрі бір ізге түскен соң, қалпына келеді. Менің де ойлағаным — бірден орындалып кете қойған жоқ. Өйткені, көп мәселе тәжірибеге тіреледі. Көршілес астраханлық агрономмен танысудың сәті түсіп, біраз пайдалы кеңес алдым. Соның нәтижесі болар, былтыр жазғы картоп отырғызуды сәтті жүргіздік.

Әйтсе де, оның айтуынша, жиналған өнімді өткізу қиынға соқты. Ірі сауда орындары қабылдаудан бас тартты. Тұрғындар да өнімнің жергілікті екеніне сене қоймады. Тіпті 160 теңгем саудаланып жатқан картопка қызығушылық танытты. Одан екі есе бағасына сатса да жұртшылыққа жақпады. Содан алыс аудандарға апарған, мұндағылар таласа алды. Шүкір, қазір жағдай жаман емес. Биылғы жазда 25 гектарға көкөніс егілсе, күзгі егіс алқабы 15 гектарды құрап отыр. Бір қуантарлығы, енді арадағы келісімге сәйкес, 300 тонна өнім аймақтың тұрақтандыру қорына аударылатын болады. Расында да, картопты егіс алқабынан жинап алып, арнайы сақтайтын қоймаларға жеткізсе, тиімділігі көп болмақ.

Қазір «Дастан», «Агрофеликс», «Асыларго» шаруа қожалықтары да көп көлемде картоп өсіреді. Олар Атыраудың топырағына «картоп шықпайды» деген пікірді теріске шығарды. Соңғы үлгідегі технология көмегімен бәрін де жасауға болатынын көрсетті. Оның үстіне, жергілікті шаруагерлер көкөніс өсіруде сұропалық әдісті қолдану қажеттігін алға тартады. Өйткені, бұрынғы механикалық құрылғылар тұқымды зақымдайды. Одан шығатын өнімнің түсі көк, дәмі ащы болады. Әрі зиянкестердің жеміне айналады. Ал тамшылатып суару секілді тиімді тәсілдер мол өнімге жол ашады. Қазір бір гектар аумақта бір адамнан артылатын жұмыс жоқ. Қалғанын техника тындырып жатыр.

Бұрын кәсіпкерлер өз пайдасын ғана ойлайтын ба еді, қалай? Енді жанарған қоғаммен бірге олардың нарықтық экономикаға деген көзқарасы да түбегейлі өзгерді. Әрқайсысы ел алдындағы жауапкершілік жүгін терен сезіне бастады. Өйтпегенде ше? Мемлекет тарапынан жасалып жатқан қамқорлықты сезіну керек. Әйтсе де, оның да қайтарымы сұралады.

Махамбет ауданында ежелгі кәсіптен несібесін тапқан тағы бір жан — Мубин Хиджанов. Оның егін шаруашылығымен айналысып жүргеніне жеті жылдан асты. Былтыр он гектар жерге жеті мың алма көшетін отырғызып,

өте жоғары. Кешегі кеңес дәуірінде ол Жалғансайдың «жұлдызына» айналған. Елбасының өзі рухани жаңғыру қажеттігін айтып, болашаққа бағдар беріп отыр. Ендеше, «өткенсіз келешек жоқ» дегендей, ата-баба дәстүрін қолға алуымыз қажет», — дейді.

МИЛЛИОНДАРЫ ҚАЙТАРЫМЫН КҮТЕДІ

Егіншілікке бет бұрған кәсіпкерлердің аяқтан тұрып кетуі үшін мемлекет барынша қолдау көрсетіп отыр. Мәселен, биылдың өзінде облыста ауыл кәсіпкерлеріне шағын несие беру бағытында 350 миллион теңге қарастырылды. Бұл өңірлік «Бизнес-Аймақ» бағдарламасының арқасында мүмкін болды. Бұрын екінші деңгейлі банктер кепілдеменің өтімділігі төмен болуына байланысты, ауылдық жердегі бизнес-жобалар үшін несие бермеді. Ал 2013 жылы жергілікті қазынадан бұл бағытта 807 млн теңге бөлінді. Міне, содан бері 200-ден астам жоба жүзеге асып, жүздеген жаңа жұмыс орны ашылды. Бағдарлама қатысушыларынан салық есебінен бюджетке 50 млн теңге кіріс кірді. Шығарылған өнімнен бір миллиард теңге пайда түсті. Өткен жылы 55 жоба мақұлданып, 107 жұмыс орны ашылды.

Өз кезегінде өңір басшысы Нұрлан Ногаев та шағын несиелеудің географиялық аумағын кеңейтіп, кәсіпкерлік қолдау шараларын күшейтуді тапсырған болатын. Биыл бұл мақсатта жергілікті бюджеттен 350 млн теңге бөлу жоспарланып отыр. Қазір бизнес-жоспары дайын кез келген адам 500 мың мен 18 млн теңге аралығында жеті пайыздық жылдық мөлшерлеменен төрт жыл мерзімге несие алуға мүмкіндігі бар. Ауыл шаруашылығын сөз еткенде көз алдымызға мал мен егін шаруашылығы елестейтін белгілі. Несие одан бөлек, ауылдан көлік жөндейтін орталық, дүкен, стоматологиялық кабинет ашқысы келетін жандар үшін де беріледі.

Р.С.: Қалай болғанды да, «алыстан арбаласаңша, жасыңнан дорбала» демей ме? Сырттан тауар келіп, іштелетіндердің қатасын қамтайтынша, өзміздің отандық өнімге қолдау білдірейік. Біз үшін сырттан ешкім келіп, картоп екпейді.

Меңдібай
СҮМЕСІНОВ,
Атырау облысы

Мәдени мұра

«СЕГІЗ ҚЫРАЛЫ, БІР СЫРЛЫ»

«Бұл күнде отыз бесте менің жасым,
Қамаудың бұзар кезім тау мен тасын.
Кешегі сентябрдің базарында
Көтердім ел бір пұт кірдің тасын».

«Біз ХХІ ғасырдың жаһандық картасында ешкімге ұқсамайтын, дербес орны бар ұлт боламыз десек, «Жаһандағы заманауи қазақстандық мәдениет» жобасын іске асыруға тиіспіз. Әлем бізді қара алтынмен немесе сыртқы саясаттағы ірі бастамаларымызбен ғана емес, мәдени жетістіктерімізбен де тануы керек».

(Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласынан)

фильмнің әдеби сценарийінен бастап режиссерлік сценарийге дейін қазақ тілінде жазылуы және түсірілім тобы түгел қазақ тілінде сөйлейтін мамандар. Мұндай жылылық «Қазақфильм» тарихында болмаған. Бұрын түсірілетін фильмдердің барлығы дерлік орыстiлдi мамандардың қолынан шығатын. Алайда «Балуан Шолақтың» шығармашылық

КӨРКЕМ ФИЛЬМНІҢ КӨКЖИЕГІНДЕГІ ОЙ

Ш.Айманов атындағы «Қазақфильмнің» президенті Бақыт Қайырбеков өз сөзінде «Балуан Шолақ» — тарихи жадымызды жаңғыртатын фильм. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев өзінің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында әлеуметтің дамуы мен рухани жаңғыруы төңірегінде өзекті мәселелерге тоқталып кетті. Біз — киногерлер мемлекетіміз бен ұлтымыздың рухани жаңғыруы жолында еңбек етеміз. Үстіміздегі жылы өндіріске жіберілген фильмдердің көбі дерлік тарихи фильмдер. Президент Нұрсұлтан Назарбаев өз мақаласында белгілеп берген бағдарлама арқылы Қазақстан кинематографистеріне

бірі қарсы келіп қалу қаупі бар. Осы орайда, режиссер Сатыбалды Нарымбетовтен Балуан Шолақ сияқты тарихи тұлғаларды үлкен экранға алып келудегі ерекшеліктер жайында сұраған едік:

«Балуан Шолақ» әлі түсіріліп біткен жоқ. Фильм туралы алдын ала бірдеме айту қиынысыз. Бірақ режиссері жас жігіт. Қолынан іс келетін кәсіби маман. Сондықтан, жақсы картина шығатыны анық. Тарихи фильмдерді түсірудегі ең басты шарт: тарихи деректерге қатты сүйену керек. Көркем фильм түсіргелі жатқан жағдайда қиялға шомып кетпеу керек. Өмір шындығы мен өнер шындығын теңестіре

ТАМЫРЫ ТЕРЕҢГЕ ТАРТҚАН

Жалпы тарихи фильмге ден қою үрдісі біздің елде ғана емес, посткеңестік мемлекеттердің барлығына тән көрініс. Оның себебі, кеңестік құрсаудан босаған ел өз ұлтының тарихын қайта қоларуға, өзге рен беруге ұмтылысымен түсіндіруге болады. Көршілес Ресей, Қырғызстан, Әзбекстанда бірқатар тарихи тақырыптағы картина түсірілді. Мәселен, «Викинг» (Ресей), «Құрманжан датқа» (Қырғызстан), «Әмір тағдыры» (Әзербайжан), «Кавказ үштігі» (Грузия), «Пір әйел» (Армения) және тағы басқалар. (Шетел фильмдерінің атауы шартты түрде аударылды).

Десе де сан жағынан және тағылымдық тұрғысынан тарихи фильмдерді өндіруде Қазақстан алдыңғы қатарда тұр. Осы орайда, «Қазақ хандығының» 550 жылдығына орай Президент Нұрсұлтан Әбішұлының тапсырмасымен түсірілген «Қазақ Елі» сериалының кинонұсқасы «Алмас қылыш» фильмін тілге тиек еткіміз келеді.

Фильмнің режиссері Рүстем Әбдіраш «Қазақ хандығы» сериалы халқымыздың тарихқа деген қызығушылығын оятты. Шығармашылық топтың атына көптеген алғыс хат келіп түсті, ғаламтор және әлеуметтік желі арқылы жылы лебіз алдық. Көптеген пікірталас болды және сын да айтылды. Осы жобаның жалғасы түсірілгенін біз де қарапайым көрермен де қалап отыр. Мен үшін мұндай жобаны түсіру үлкен жауапкершілік пен мұқияттық. Сондықтан, «Қазақ хандығы. Алтын тақ»

деген шартты атаумен сериалдың екінші маусымын қолға алғанымыз туралы қуана хабарлаймыз», — деді. Режиссердің сөзіне және әлеуметтік пікірге сүйенетін болсақ, көрермен сапалы тарихи туынды көргісі келеді. Бүгінде қазақ кинематографистері тарихи туынды жасауда көп тәжірибеден өтті.

Жазушы, кинодраматург Смағұл Елубай «Бұрындары көлемді картинаны түсіру үшін шетелден арнайы маман шақыратын едік.

Бүгінде қазақ кинематографистері, кәсіби мамандар, техникалық база да жетерлік. Осы орайда, Рүстем Әбдіраштың «Алмас қылыш» фильмі және қазақ киносының ақсакалы Сатыбалды Нарымбетовтың «Аманаты» шетелдік мамандардың көмегісіз түсірілгенін айта кеткім келеді. Өз тарихымызды өз сөзімізбен, өз жүрегімізбен толғаған өнер туындысы болды бұл фильмдер. Мінекі, біз тарихи драмаларды өз қал-қалірімізше көтере бастадық. Ендігі мәселе — тарихи туындыларды әр екі жылда біреуін түсіріміз керек. Мысалы, биыл «Балуан Шолақтың бейнесін таспаға алу қолға алынып жатыр. Бұл да үлкен жұмыс болады. Тарихи фильмдерді көптеп түсіру туралы ойымды Қазақстан Президентінің алдында көтердім. Қазір Елбасы да, халық та сенім білдіріп отыр. Қазақ киносының алтын ғасыры енді басталды» — деді.

Бүгінгі таңда мемлекет тарапынан да қазақ киносына үлкен көмек көрсетіліп отыр. Қазақстан — киноға қаржы бөліп отырған санаулы мемлекеттің бірі. Бұл отандық кинематографистерге берілген зор мүмкіндік. Осы мүмкіндікті кинематографистер ұтымды пайдалана отырып, тарихымызды тануда өз үлесін қосыуы керек. Қазақтың тарихы киноға сұранып-ақ тұр. Олай болса, өткен шежірелі тарихымыздың экрандық бейнесін өскелең ұрпаққа өнеге ететін уақыт туды.

Айнұр ИСАЕВА,

«Қазақфильм» киностудиясы баспасөз қызметінің жетекшісі

Балуан Шолақ
рөлінде —
Еркебұлан
Дайыров

«Балуан Шолақ»

Немесе қазақтың бұлашы, еті туралы туынды

Бұл — алашқа ән озырған атакты Балуан Шолақтың өні. Балуан Шолақ Баймырзаұлы таңғажайып композитор, әнші, ат құлағында ойнайтын шебер болған. 35 жасында 51 пұт (816 кг) кірді тасын көтеріп, жұртты қайраң қалдырған. Араға 14 жыл салып, яғни 49 жасында 1 тонна 70 келі (67 пұт) тартатын тасты көтеріп, әудем жерге апарып қойған екен. Ғасырдан аса уақыт бойы жел мен судың өтінде, күннің ыстығында мүжіле бастаған қара тас қазір Жамбыл облысы Шу ауданында тұр.

Жазушы Сәбит Мұқановтың «Балуан Шолақ» еңбегінде палуанның тұлғасы айрықша суреттеледі. Онда:

«Жұрттың айтуынша, Балуан Шолақ атан өгізді бұзаудай аркалап әкетеді, етіне темір қысқаш батпайды, білектей темірлерді сымдай бұрайды, асау атты жалғыз ұстап үйретіп мінеді. Аттың үстінде «шайтандай», зәулім қорғандардан мысықтай қариды, ағаш үйдің қабырғасын басымен сүзіп құлатады, дария көлдерден үйректей жүзіп өтеді, жүгіргенде жөбішенді атқа жеткізбейді, бір жеуіне бір тайынды еті жүк болмайды, киімді салдарша малынып, кийнеді, қыздың қалыңмалына бермейтін ат мінеді, ер-тұрманы жарқыраған алтын мен күміс. Сөйлесе кетсе, алдырмайтын шешен, қасарысқан адамына мейірімсіз, досына қон етін кесіп берсе, «е» демейтін шыдамды. Дауыс біткеннің әншісі, сауасқ біткеннің домбырашысы және сырнайшысы, жүрген жері ойын-сауық...» — деп келтіреді.

Міне, осындай алып күш иесі болған Нұрмағанбет Баймырзаұлы туралы фильм түсіріліп жатыр. Соңғы жылдары отандық кинематографистер тарихи-биографиялық жанрдағы фильм түсіруді қолға алғаны байқалады. Соның бір дәлелі — осы «Балуан Шолақ» фильмі.

Әр режиссер экранда бейнесін жасағысы келетін тарихи тұлғадан өзіне үндестік іздегісі және тағдырынан сабақтастық тапқысы келетін сияқты. Режиссердің сөзінен фильмді түсірудегі мақсаты айқын және кейіпкеріне деген көзқарасын аңғарамыз. Нұрғелді Салығұлов бұған дейін көптеген деректі фильм мен қарапайым адам тағдырын баяндайтын картина түсіргенімен, тарихи тұлға туралы ауқымды толықметражды көркем фильм жасамаған

режиссер. Десе де, «Қазақфильм» басшылығы бұл жобадан жақсы туынды шығатынына сенім білдіріп отыр. Олай дейтініміз, фильмнің сценарийін кинода ойып алар орны бар жазушы, драматург Дулат Исабеков жазған. Жазушы есімімен көз алдымызға «Гайһартас» көркем фильмі келетіні анық. Қазақ кино жауһарының біріне айналған «Гайһартас» фильмі қазақы болмысты айналыпай көрсете алған бірден-бір туынды. Араға біраз жыл салып, қаламгер өзінің «Жаужүрек» пьесасы негізінде жазылған «Балуан Шолақ» фильмі де болашақта қазақ көрерменінің жүрегінен орын табады деп сенеміз. Бір қызығы,

тобы бұл стереотипті бұза білді.

Осындайда жазушы, драматург Смағұл Елубайдың «Өзге ұлттың араласуымен өз ұлтының тарихы туралы фильм жасай алмайсың» — дегені еске түседі екен.

«Балуан Шолақ» көркем фильмінің режиссері ретінде Нұрғелді Садығұлов бекітілген. Ол «Мен Балуан Шолақ тұлғасына 1998 жылы Т.Жүргенов атындағы өнер академиясында оқып жүргенімде қатты қызықтым. Сол кезден бастап осы кісі жайлы фильм түсіргім келді. Балуан Шолақтың бойында ақындық, серілік, әншілік және алып қара күш бар. Оның еліне, жеріне, отанға деген махаббаты әрқайсымызға үлгі боларлық. Менің ойымша, бүгінгінің жастары Балуан Шолақтай ерді білуге тиіс».

Балуан Шолақ бейнесін экранға алып келу үлкен жауапкершілікті талап ететін жұмыс. Бастысы, түсірілім тобы палуанның тұлғалық қасиетін түсіріп алмай, биік дәрежеде көрсетуді мақсат тұтқан. Сол себептен де, түсірілім тобы Балуанның ұрпақтарымен тілдесіп, оның тағдырын зерттеп, мол ақпарат жинады. Соның негізінде режиссер фильмде Балуанның өмір хронологиясын емес, оның өмірінде орын алған ерекше оқиғаларды бір-бірімен қабыстыруға тырысады. Сценариймен таныса келе, режиссер Балуанды ел азаматы ретінде танытқысы келетіні байқалады. Мәселен, сценарийде Балуан Шолақ қазақ ауылдарынан келімсектерге тартып алып беруге қарсы шығып, уезд бастығының қызын тұтқынға алып, ауылды қазақтарға қайтаратын сахна бар.

Режиссер фильмінің бас кейіпкері — Балуан Шолақтың рөліне актерді көп ізлеген. Кастингке кәсіби актерлермен қатар спортшылар да қатысқан. Бірінің дене пішіні сәйкес келмесе, екіншілерінің образ жасауда шеберлігі жетпеген. Көп сынақтан соң Балуан Шолақтың рөліне актер Еркебұлан Дайыров бекітілді. Балуанның образына сәйкес келуі үшін актер күрестен дәріс алып, он келі салмақ қосыпты. Еркебұлан Дайыров: «Рөлге мені тандағаны үшін

режиссерге алғысым шексіз. Ұлтымыздың мақтанышына айналған Балуан Шолақ образын жасау — әркімге бұйыра бермейтін бақ. Бұл рөл физикалық және психологиялық тұрғыдан қиынға соғатынын жасырмаймын. Алайда образды алып шығам деп сенемін» — деді. Отаршылдық саясатқа қарсы шыққан асау қазақ туралы баяндалатын бұл фильм көрермен назарына ұсынылып, кино қоржынымызды байытады деп білеміз. Алайда күш атасына арналған алғашқы картина «Қажымұхан» фильмінде орын алған кейбір олқылықтарды қайталамаса екен деген үмітіміз бар.

үлкен жауапкершілік артып отыр. Біз, кинематографистер жүктелген міндетті абыроймен орындап шығуға тиіспіз» — дейді.

Тарихи тақырыптағы немесе тарихи тұлғалардың өміріне негізделген туындыларды түсіру күрделі. Әсіресе, көркем фильмде. Онда көркемдік шындық пен тарихи шындық біріне-

білу керек. Өмір шындығын өзгертпей дамыта білген жөн. «Аманат» фильмінде Конфуцийдің: «Тарихты тұлғалар жасайды, ал кішкентай адамдар оны көшіреді» — деген сөзін әдейі қостық. Соңғы кездері біздің көрші елдер тарихты өз ынғайына қарай қайта жазып жатыр. Ол жақсылыққа апармайды».

Сатыбалды Нарымбетов соңғы жылдары еліміздің кинематографистері тарихи тақырыпты қолға ала бастағанына ризашылығын былай жеткізді: «Қазір қазақ өзін-өзі тану үстінде. Біз, қазақтар Октябрь көтерілісінен кейін ғана пайда болған жоқпыз. Қаншама ғасырлар бұрын қалыптасқан, тарихы бай ұлт екенімізді түсіне бастадық. Бұл бірінші фактор. Ал екінші фактор, менің немерелерім біздің өткенімізді білуі үшін тарихи фильм түсіруім қажет. Өткенін білмеген, «жеті атасын білмеген жетімдіктің белгісі» болмай ма? — деді. Расында, жаһандану заманында өсіп келе жатқан өскелең ұрпақ өзге ұлттың идеологиясының жетегінде кету қаупі бар бүгінде. Бұл үрдіске төтеп беру үшін кинематографистер өскелең ұрпақтың сұранысын қанағаттатыратын контент, яғни фильм ұсынуы қажет.

болып орналасады. Оның бағына орай жаһандан орталық ашылып, ота жасау мүмкіндігі пайда болады. Әр бөлімде көпшілік қарапайым адамның басынан кешкен оқиғалармен танысып, бала көтеру мен оны босану, жүктілік, бедеулікті емдеу,

ДӘРІГЕР ТУРАЛЫ ТЕЛЕХИКАЯ

экстракорпоралды ұрықтандырудың қалай жүзеге асырылатынын тамашалайды. Фильм күнделікті қуыбен тіршілікте отбасылық құндылықтың, ана мен әке бақытының мәнділігін дәріптейді. Сонымен қатар көпшілікке ақ халатты абзал жандар кәсібінің

қыр-сырын ашып көрсетеді. 32 бөлімдік драма украиналық «Женский доктор» телехикаясының қазақша нұсқасы. Сол себепті шығармашылық ұжым шетелдік әріптестерімен тәжірибе алмасыпты. «Абзал жан» фильмінің бас продюсері Николай Пак «Украиналық әріптестерден кеңес алдық. Киевте фильмнің үшінші маусымы түсіріліп жатқанда, біздің түсіру тобымыз сонда барып, тәжірибе алмасып келді. Себебі медицинаның қыр-сырын көрсететін мұндай фильм Қазақстанда әлі түсірілген жоқ. Ауруды емдеуді де, баланы өмірге әкелуді де шынайылыққа өте жақын етіп көрсетуге тырыстық», — дейді.

С.Өтепбергенов «Сериал мамандықпен байланысты болғандықтан өз ерекшелігі болады. Сол себепті түсірім алаңыда екі медициналық кеңесші бар. Олар деректің шынайы, диагнозын дұрыс қойылуы, ота жасау барысында құрал сайманды дұрыс ұстауды, қай жерін кесу керек, терминді дұрыс айтуын бақылап отырады. Осы жағынан келгенде, көрермен шындықтың куәгері болады» — деп толықтырды.

Туындыда басты рөлді жас актер Қажымұқан Қалымбет сомдайды. Актер медицина мамандығы бойынша білім алған, сондықтан ота жасаудан хабары бар. Сондай-ақ Азат Сейтметов, Ақмарал Дайрабаева, Ербол Садырбаев, Қазыбек Аташ және басқа әріптестерді дәрігер рөлінде көреміз.

Гүлнұр ӨТЖАНҚЫЗЫ

Жаңа жоба

«Хабар»
арнасы күзгі
маусымына
қызу дайындық

үстінде. Осы жылы көрермен бірнеше әлеуметтік жобаларға куә болады. Аман айтар болсақ, арна бүгінгі күнге дейін «Қария», «Ана жүрегі» және «Абзал жан» телехикаясын түсіріп үлгерді.

Біз осы жолы «Абзал жан» телехикаясына толығырақ тоқталғымыз келеді. Картинаның аты айтып тұрғандай, бұл дәрігерлер туралы драма болмақ. Туындының режиссері Серікбол Өтепбергенов «Абзал жан» телехикаясындағы оқиға Қазақстандағы облыстық аурухананың бірінде болады. Басты кейіпкерлер — жүкті әйелдер. Олар босану кезінде түрлі қиындыққа кезігеді. Ал дәрігерлер туындаған мәселемен күресуде жанкештілік танытып, ана мен сәбилдің жанын сақтау үшін аянбай тер төгеді», — дейді.

Сценарий бойынша Астана қаласынан ауылына келген Абзал Смағұлов сол аймақтағы аурухананың біріне дәрігер

Туризм

Баршамызға мәлім, соңғы үш жылдан бері аптасына үш рет «Жетіген – Достық – Жетіген» бағытында «Туран» пойызы катынайды. Бұл теміржолмен Алакөл жағалауына мыңдаған саяхатшыны тасымалдауға мүмкіндік бар. Алматыдан шыққан пойыз көлге ары кетсе, небәрі 13 сағатта келе алады. «Туран жолаушылар тасымалы» ЖШС бас директоры Роман Ботабеков те Алакөл өңіріне ат басын бұрып, жана теміржол бағыты бойынша тілшілерге сұхбат берді.

Ол «Біз бұл бағытты Алакөлге келетін туристердің жылдан-жылға артып келе жатқанын ескеріп қолға алып отырмыз. Биылдың өзінде біз 64 мың жолаушыны тасымалдап үлгердік. Ең алғаш ашылған небәрі 12 вагон болатын.

ТЕМІРЖОЛДЫҢ МҮМКІНДІГІ МОЛ

Бүгінде вагондар саны жиырмаға жетті. «Қазақстан теміржолы» бізбен кеңесіп, перронның аумағын 350 метрге дейін кеңейтіп берді. Бірақ бұл өздеріңіз көріп тұрғандай азық етеді. Сондықтан, 13 разьезден, яғни, Ақши ауылынан жана вокзал салудың маңызы зор», — делі.

Директордың айтуынша, Алматы қаласынан Алакөл жағасындағы «Ақши»

стансасына дейін жол құны 2355 теңгеден аспайды. Ал «Достық» стансасына дейінгі пойыз бағасы 2615 теңгені құрайды. Ақши мен Алматы арасында жолға кететін уақыт — 12 сағат, 15 минут. Облыс әкімі мен аудан басшысы Әлібек Жақанбаев теміржол вокзалын салудың маңыздылығы жайында айтып өтіп, іргетасына арнайы капсула салды.

Амандық Ғаббасұлы жана вокзалдың құрылысын алдымыздағы тамыз айының орта шенінен кешіктірмей бастауды ескертті. Сондай-ақ өңір басшысы көл жағалауындағы туризм нысандарын дамытып, жана жобаларды жүзеге асырап алдында ғылыми-зерттеу жұмысын тағы бір пысықтап алуды тапсырды.

және билет бағасы қолжетімді және әр вагонда салкындатқыш құрылғылары орналасқан. Жолсеріктер де жақсы қызмет көрсетеді. Келер жылы көлге келгенде де отбасымызбен осы пойызға отырамыз деген жоспар бар», — деп жауап берді. Айта кетейік, Алакөл жағасында туризм нысандары көптеп бой көтеруде.

Көрме

Жүгерінің жаңа түрі жаңа технологияның көмегімен алынады. Бұл туралы Алматы облысы Ескелді ауданында «Инновациялық технологияларды қолдана отырып, соя және жүгерінің шетелдік бұданарын өсіру және қорғау» тақырыбында өткен көрмеде белгілі болды. Сондай-ақ Матай Байысов ауылындағы «Бірлік» ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативінде «Егінжай күні» шарасы да ұйымдастырылды.

Жаңа технологияны пайдаланып, рекордтық деңгейдегі жүгері өнімін алуға арналған басқосу ашық аспан астында өтті. Егістік алқабына «Бірлік» шаруа қожалығы Жетісудағы ауыл шаруашылығы туралы хабарлама тактайшасы қойылды. Дәріс оқығандардың көпшілігі өсімдік қорғау және карантин ғылыми-зерттеу институтының жетекші мамандары. Егін егудегі жаңа технологияны аграрлық саланың кәсіби мамандары мен өзге аймақтан жиналған ауыл шаруашылығы қызметкерлері Ескелді ауданының дикандарына таныстырды. Олардың қатарында шетелдік мамандар да болды.

Аталған аудан аумағы облыс көлемінде егін егуге қолайлы аймақ. Сол себепті жергілікті шаруалардың егін егу технологиясындағы соңғы жетістікпен танысуы мол өнім алу жолындағы оларға таптырмас көмек екені даусыз.

Өсімдікті қорғау және карантиндеу институтының ғалымдары соңғы жетістікті пайдаланып, өнімнің көлемін анағұрлым арттырмақ. Мамандар бұрын Ескелді ауданында әр гектарына 5-6 тоннаға жуық жүгері алуға мүмкіндік болса, жана дәнеспікіштің көмегімен егілген егістіктен жиналатын өнімді 10 тоннаға дейін жеткізуге болады дейді. Ауыл шаруашылығы саласының өкілдері әзірше облыста мұндай жетістіктің болмағанын айтады. Аталған техниканың әдеттегі комбайннан артықшылығы ол егілетін тұқымды зақымдамайды. Сондықтан себілген тұқым жүз пайыз өніп, жиналатын өнімнің артуына мүмкіндік туғызды. Бұл дәнеспікіш техника әмбебап, жүгеріден бөлек, бұршақ тұқымдас дақылдарды, кант қызылшасын, макта тұқымдарын себуге де қолайлы.

Өсімдікті қорғау және карантиндеу институтының директоры Абай Сағитов «Шетелден қосалқы бөлшек алып, осындай жүздеген тұқымсебікіш агрегат жасадық. Бұл фермерлерге өте қолайлы әрі пайдалы болмақ. Оны кез келген МТЗ доңғалақты тракторына тіркеп алып, тұқым сеуіп жүре беруге ыңғайластырылған. Мұны жүгері, майбұршақ, кант қызылшасы, макта және басқа дақылдардың тұқымын себуге қолдануға болады. Жұмыстың нәтижелі болуы, әрине, тұқымның сапасына байланысты. Егер тұқым дұрыс тандалып, сұрыпталып алынған болса, дәнеспікіш оларды түгелдей зақымдамай топыраққа отырғызды. Міне, бұл болашақ мол өнімнің алғышарты екені даусыз. Әзірше, 63 гектар алқапқа жүгерінің ерте және орташа,

соң жиналатын өнім де селеп артатыны аян. Мәселен, бұрын шаруалар майбұршақтың әр гектарынан 25-30 центнерден өнім жинап жүрсе, енді жана технологияны қолдану арқылы бұл көрсеткішті 55-65 центнерге дейін жетелі деп күтілуде. Осы тәжірибелік алқаптар Виктор Михайлович Агенько басшылық етіп отырған «Бірлік» өндірістік кооперативіне тиесілі. Қрамына жеті шаруа қожалығы біріккен бұл кооператив биыл жана дәнеспікіш сатып алып, соның көмегімен көктемгі егіс жұмыстарын жүргізді. Биылғы егін шығымдылығының талапқа сай болып, мол өнім күтілуіне байланысты кооператив мүшелері келер жылы жана технологияны кенінен енгізу мақсатында соңғы үлгідегі комбайндар мен культиваторлар алуды көздеп отыр», — дейді.

Аудан дикандарына таныстырылған

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

сондай-ақ кешірек жетілетін 9 түрлі гибридтерін сеуіп, олардың шығымдылығы мен бейімділігін тәжірибеден өткізбекшіміз. Солардың қайсысы осы аймаққа тез жерсініп, өнімділігі мен сапасы талапқа сай болса, сол түрін келер жылдары жаппай пайдаланатын боламыз. Ал ондай максатқа жету үшін міндетті түрде аграрлық салады қолданылып жатқан соңғы үлгідегі жана технологияны енгізу қажет. Сондықтан біз бүгін сол технология мен техникалардың тиімділігімен таныстырып жатырмыз», — деп өз ойын ортаға салды.

Сондай-ақ аграрлық сала мамандары Италиядан жеткізілген «Атлантик» деген сапалы тұқымды жана технология бойынша сеппен майбұршақ алқаптарын да аралап көрді.

Аудандық ауыл шаруашылығы бөлімінің басшысы Нұрлан Керікбаев «Осы жана технологияны қолданғаннан кейін, жана дәнеспікішпен тұқымды дәлдеп егу, өсімдік қорғау шараларын дұрыс жүргізген

тағы бір таңғажайып техника түрі көп қырлы ұшу аппараты болды. Шағын тік ұшақ санаулы минуттың ішінде бүкіл егіс алқабының төбесінен ұшып өтіп, егінжайдың жай-күйін таспаға түсіреді. Демек, дикандардың жаулап-жалпылап, тер төгіп, аптап ыстықта алқапты аралауының қажеті болмайды. Яғни түсірілген бейнетаспа арқылы егін алаңының жағдайын бақылауға мүмкіндік туады. Сонымен қатар сыйымдылығы 10 литрлік контейнері бар ұшу аппараты арқылы әуеден алқапқа гербицидтер шашуға да болады.

Шаруа

Жаз айлары ауыл тұрғындары үшін нағыз қарбалас кезең. Себебі осы уақытта тіршілікке қажетті барлық азық-түлік қорын қамдап алу қажет. Төрт түліктің қомын арттырып, қысқы мал азығын жинап алудың да маңызы зор. Алматы облысы Бірінші май округіндегі Бекболат ауылына қарасты «Байбеков» жеке кәсіпкерлік ұжымы жаздың әрбір күнін тиімді пайдалануды мақсат етіп қойғаны да сондықтан.

«Байбеков» жеке шаруашылығының атқарушы директоры Бақытжан Әлменбетов үшін де жұмыс жетіп-артылады. Ол басшы екенмін деп қарап отырмай, механизаторлардың тиімді еңбегін қамтамасыз ету жолында аянбай тер төгуде. Бесасаппа маман ұйымдастыру жұмысымен қатар шөп шабатын техниканың қажетті бөлшектерін тауып әкелуді, түскі ас мәзірін жеткізуді өз мойнына алған. Осы

шаруашылықта көп жылдардан бері еңбек етіп келе жатқан ол ұжым мүшелерін ғана емес, жердің жанды да бір кісідей білетін болып шықты. Кешегі кеңестік кезеңде «Бірінші май тәжірибе шаруашылығы» ретінде кенінен танылған құрылымның өткені мен бүгіні туралы әңгімесі де бізді қызықтырды.

Өздеріңізге белгілі, Кеңес үкіметі ыдыраған кезде ел экономикасы ауыр күйге душар болды. Сол кезеңде ірі зауыт-фабрикалармен бірге кеншар-ұжымшарлар да күрделі кезеңді бастан кешірді. Бұл тоқырау тәжірибе шаруашылығын да айналдырған жоқ. Шаруасы шатқайқтаған құрылымды Байбековтер отбасы өз қолына алатыны да осы тұс. Тендерді жеңіп алғаннан кейін шаруашылықты қалпына келтіруге 100 млн теңге жұмсап, жұмысты жолға қоюдың шаралары атқарылды. Ең

бастысы, ауыл адамдары үшін жұмыс орындары ашылып, болашаққа деген үмітін оянганы қуантады. Осылайша, ауыл өміріне қан жүгіріп, тіршіліктің оты тұтанады. Бүгіндері алқаптарды «Байбеков» шаруа қожалығы мен Казак кортоп және көкөніс ғылыми-зерттеу институты біріге ігеріп келеді.

ТӨРТ ТҮЛІКТІ ТҮЛЕТІП

Ұжым мүшелері егін шаруашылығымен қатар төрт түлікті түлетіп келеді. Малға қажетті азықты да өздері дайындауды әдетке айналдырған. Бүгіндері өздеріне тиесілі 170 бас мүйізді ірі қара, 250 қой-ешкі және 50 бас жылқыны қыстату үшін қажетті жемшөп қорын дайындау үстінде. Қазірде шаруашылықтың механизаторлары Нұрболат Момынов пен Айдар Дәулетбаев шөп шауып, ізінше рулонға тайлау жұмысын жүргізуде. Аумағы ат шаптырым алқапта дөңгелеп жатқан тайланған шөптер осы жігіттердің жұмысының жемісі.

Бүгіндері шаруа қожалығында 15 адам еңбек етеді. Жұмысты өзара бөлісіп, жауапкершілік жүгін артқан ұжым мүшелерінің қапысыз қимылы көз қуантады. Нұрболат пен Айдар шабындықтағы жұмысқа жауапты болса, Лияс Гусейнов картоп алқабын өз мойнына алған.

— Биыл жердің ылғалы мол болып тұр, — дейді Лияс Балабекұлы өзінің қарауындағы

бақшалықты көзімен шолып. — Осыған орай, екінші нан деп аталатын картоптың шығымы да жаман емес. Түйіні ірі. Сонымен қатар оған ешбір химиялық тынайқыш қолданылмаған, — дейді шаруашылық жайынан хабар беріп.

Осыншама жұмысты игеру үшін техника күші қажет екені түсінікті. Шаруашылықтағы 5 трактор, «КамАЗ», «Зил», «Газ — 53» автокөліктері әзірге осы шаруаларды атқаруға жарап-ақ тұр. Қожалыққа 2246 гектар алқап тиесілі болса, оның 400 гектары егістікке, 62

гектары шабындыққа арналған. Ал қалған жерлерді жайылым ретінде пайдалануда. Жердің құнарлылығын арттыру мақсатында ауыспалы егістік шаралары сақталынып, агротехникалық жұмыстар жүргізіліп келеді. Жерге қамқор көңілмен қарасаң, оның да

басталуының арқасы», — дей келе, дала еңбеккерлері тарапынан осындай ауқымды жұмыстарды атқаруға барлық жағдайды жасап отырған аудан басшылығына өз ризашылығын жеткізді.

Мұнан соң аудан әкімі аталған серіктестіктің жоңышқалық және күріш алқаптарын да аралап көрді. Осы орайда шаруашылық басшысы Марс Дәулетбаев күріш алқабында қамыс, қоға, күрмек өсімдіктерінің болмауы «Карбомил», «Базарган», «Гулливер» тыңайтқыштарының уақытылы берілуінің нәтижесі екенін айта келе, биыл жылдағыдан өнім сапасының жоғары болатынын тілге тиек етті.

Науқан

Биыл Алматы облысы Балқаш ауданы бойынша 30 мың гектарға жуық суармалы жерге егіс егілді. Оның ішінде күріш пен арпа-бидайдың, дәндік, сүрлем жүгерінің, сондай-ақ көпжылдық шөптің орны бөлек. Қазір егіс алаңдарында арпа-бидайға орақ түсіп, жоңышқаның екінші орылымы да ойдағыдай атқарылуда.

Дала төсін дүбірге бөлеген қызу еңбек ортасында аудан әкімі Ғалым Токпейісов те жүрді. Ол бірқатар егін шаруашылығын арнайы аралап қайтты. Ессапар барысында аудан басшысы Ақдала ауылдық округіне қарасты «Өтес Ақдала» жауапкершілігі шектеулі серіктестігіне ат басын бұрып, аталмыш шаруашылықтың егіс алқабын аралап, жұмыс қарқынын көзбен көрді. Ғалым Қасымұлына ауыл шаруашылық бөлімінің басшысы

аудан әкімдігі тарапынан қол жеткізілген түрлі тиімділіктер мен дикандардың ерінбей атқарған еңбегінде жатса керек.

Аудан басшысы «Өтес Ақдала» ЖШС арпа егілген алқабының біріне ат басын бұрып, механизатор Мұрат Омарбаевпен егін орағының өнімділігі жайында әңгімелесті. Әкім сұрағына жауап берген Мұрат Омарбаев өз сөзінде «Ерте себілген егіннің арқасында арпа-бидай өнімі жылдағыдан жоғары

АЛҚАПТАҒЫ АСТЫҚ

Бауыржан Дәрібаев пен аталмыш шаруашылық директоры Марс Дәулетбаев сапарлас болып, арпа-бидай мен жоңышканың екінші орылымының жұмыс барысын таныстырды.

Аталған ұжым биыл егіс құрылымының жоспарына сай 1752 гектар жерге күріш, 300 гектарға бидай, 1326 гектар жерге арпа, сондай-ақ 190 гектарға

болып тұр. Сонымен қатар егін орағына қажетті техникалардың жанар-жағармайлары мен қосалқы бөлшектері де жетерліктей болғандықтан, техникалар тоқтаусыз жұмыс атқаруда. Қажетті тыңайтқыштар да дер кезінде беріліп, өнім сапасы да арта түсті. Ал бітік дәннің ысырапсыз жиналуы — егін орағының уақытылы

сүрлем жүгері және 55 гектарына алқаптарына көпжылдық шөп еккен. Бүгінде бидайдың 62 гектары бастырылып, орташа өнімділік әр гектарынан 18 центнерді құраса, арпаның 336 гектары орылып, орташа өнімділік әр гектарына 24 центнерден өнім беруле.

Биыл аудан әкімінің арнайы тапсырмасымен ірілі-ұсақты барлық шаруашылықтар көктемгі егіс жұмыстарын дер уақытында бірден бастап кетті. Нәтижесіне орай, өңірде егіс өнімділігі жоғары болады деген жоспар да бар. Әрине, мұндай зор жетістікке қол жеткізудің сыры

жөгімен жеткізілген егіс алқаптарына көпжылдық шөп еккен. Бүгінде бидайдың 62 гектары бастырылып, орташа өнімділік әр гектарынан 18 центнерді құраса, арпаның 336 гектары орылып, орташа өнімділік әр гектарына 24 центнерден өнім беруле.

Биыл аудан әкімінің арнайы тапсырмасымен ірілі-ұсақты барлық шаруашылықтар көктемгі егіс жұмыстарын дер уақытында бірден бастап кетті. Нәтижесіне орай, өңірде егіс өнімділігі жоғары болады деген жоспар да бар. Әрине, мұндай зор жетістікке қол жеткізудің сыры

жөгімен жеткізілген егіс алқаптарына көпжылдық шөп еккен. Бүгінде бидайдың 62 гектары бастырылып, орташа өнімділік әр гектарынан 18 центнерді құраса, арпаның 336 гектары орылып, орташа өнімділік әр гектарына 24 центнерден өнім беруле.

Биыл аудан әкімінің арнайы тапсырмасымен ірілі-ұсақты барлық шаруашылықтар көктемгі егіс жұмыстарын дер уақытында бірден бастап кетті. Нәтижесіне орай, өңірде егіс өнімділігі жоғары болады деген жоспар да бар. Әрине, мұндай зор жетістікке қол жеткізудің сыры

жөгімен жеткізілген егіс алқаптарына көпжылдық шөп еккен. Бүгінде бидайдың 62 гектары бастырылып, орташа өнімділік әр гектарынан 18 центнерді құраса, арпаның 336 гектары орылып, орташа өнімділік әр гектарына 24 центнерден өнім беруле.

Биыл аудан әкімінің арнайы тапсырмасымен ірілі-ұсақты барлық шаруашылықтар көктемгі егіс жұмыстарын дер уақытында бірден бастап кетті. Нәтижесіне орай, өңірде егіс өнімділігі жоғары болады деген жоспар да бар. Әрине, мұндай зор жетістікке қол жеткізудің сыры

Бетті дайындаған Қажет АНДАС, Алматы облысы

Әлеумет

Алматы облысының әкімі Амандық Баталов «Еуразиялық іскерлік кеңес» коммерциялық емес серіктестігінің үйлестіру кеңесінің төрағасы Олег Сосковецпен кездесті. Қос тарап сауда-экономикалық қатынасты дамытуға ықпалдасу жөніндегі ынтымақтастық меморандумына қол қойды.

Басқосуда өңір басшысы Ресейден келген меймандарға Жетісу өңірінің әлеуметтік-экономикалық дамуы мен болашақтағы жоспары жайлы жан-жақты баяндап берді.

БЕРЕКЕЛІ ІСТІҢ БЕРЕРІ КӨП

«Жер жаннаты Жетісу жерінде сіздерді көргеніме өте қуаныштымын. Өздеріңіз жақсы білесіздер, Алматы облысы — еліміздегі ірі аграрлық өлкелердің бірі болғандықтан, мұнда қант қызылшасы, майбұршақ, жүгері өсіріледі. Әсіресе, өңірде қант қызылшасын жандандыруға барынша көңіл бөлуеміз. Өз заманында қант қызылшасын өсіруден ерлік көрсеткен Нұрмолда Алдабергенов, Зылиха Тамшыбаева сынды Енбек Ерлерінің ізбасарлары бұл істе жоғары нәтиже көрсетіп келеді. Сондықтан да өткен жылы Көксу қант зауытын іске қостық, — дей келе, облыс әкімі Амандық Ғаббасұлы ондағы техникалардың барлығы да жаңартылғанын жеткізді. Ал биыл «Ақсу» қант зауытын іске қосу үшін инвесторлар тартылды. Алдағы уақытта ол зауыт та өз жұмысын бастайды деп үміттенеміз. Жалпы, түрлі мемлекеттік бағдарламаның нәтижесінде кәсіпкерлер мен бизнес өкілдеріне қолдау білдіруге,

ауыл шаруашылығын дамытуға барлық жағдай жасалынууда. Инвесторларға көрсетілген зор мүмкіндіктің арқасында көптеген шетелдік ірі компанияның бірі — өз кәсіпорындарын ашып жатса, енді бірі — зауытының құрылысын бастап та кетті. Соның ішінде ресейлік «Лукойл» және «Роллтон» зауыттары да бар.

Өңір басшысы ресейлік бизнес өкілдері де инвестиция құйып, зауыт салуға қызығушылық танытса, ұсыныстарын қарастыруға әзір екендігін білдірді. Осыдан кейін сөз алған «Еуразиялық іскерлік кеңес» коммерциялық емес серіктестігінің үйлестіру кеңесінің төрағасы Олег Сосковец Талдықорған қаласының бүгінгі келбетінің адам танымастай өзгергенін тебіреніспен жеткізді.

О.Сосковец «Осы киелі мекенде өмірге келгендіктен, бұл жер маған өте ыстық. Өңірдің бүгінгі келбетін бұрынғымен салыстыруға келмейді. Біршама игі істердің атқарылғаны бірден байқалып тұр. Енді алдағы

уақытта ынтымақтастықпен халық игілігі үшін қызмет ететін боламыз. Мен төрағалық ететін ұйым Еуразия аумағындағы кәсіпорындар мен компаниялардың арасындағы сауда-экономикалық әріптестікке негізделгендіктен, әрине, сіздердің шақыруларыңызды барынша тиімді пайдаланып, барлық мүмкіндікті жіті таразылаймыз. Сол себепті бүгінгі кездесуіміз қос тарапқа да нәтижелі болатындығына сенімдімін», — деді.

Кездесу соңында қос тарап өз сөздерін ынтымақтастық меморандумына қол қою арқылы бекітіп, келешекте бизнесті дамыту бойынша бірлесіп жұмыс жүргізуге уағдаласты.

Дәл осы күні Олег Сосковец облыстық кәсіпкерлер палатасы өкілдерімен кездесіп, шағын және орта бизнес тақырыбында кенінен ой қозғады. Болашақта екі ел кәсіпкерлері арасында берік ынтымақтастық орнайтыны да сөз етілді.

Науқан

Алматы облысы Қарасай ауданы аумағында орналасқан Қазақ егіншілік және өсімдік шаруашылығы ғылыми-зерттеу институты облыстық ауыл шаруашылығы басқармасы және «Ұлттық аграрлық ғылыми-білім беру орталығы» акционерлік қоғамы ұжымымен бірлесіп, «Егінжай күні» деп аталатын семинар-кеңес өткізді.

Ғалымдар алдымен ғылыми-зерттеу институтының егіс алқаптарын аралатты. Институттың бас директоры Серік Кененбаев өзі бас болып, атқарылып жатқан жұмыстармен таныстырса, Қазақ егіншілік және

түсім алынса, қар қалың түсіп, жанбыр мол жауған жылдары 55-60 центнер өнім алуға кепілдік бар. Мысалы, жауын-шашын мол болған биыл бидайдың кейбір сұрыптарынан 60-65 центнерден астық жиналады деп күтілуде.

Институт жұмысының пәрменділігі мұнда шығарылған бидайдың 80-нен астам жаңа сұрпы әлемнің 11 мемлекетінде өсіріліп келе жатқанынан-ақ аңғарылады. Әрі жылдан-жылға қызығушылық танытқан елдердің қатары да артып

соя, нөкат, майбұршақ, қарақұмық сияқты өнімдер кімді де болса қызықтырарлықтай.

Әлемдік ғылыми қауымдастықтың бір жетістігі ретінде бағаланатын «Тритикале» өнімі — ХХІ ғасырдың дақылы атағына ие болған. Бидай мен қара бидайды будандастыру арқылы алынған бұл дақыл негізінен мал азығы ретінде және диеталық тағам дайындауда пайдаланылады. Бір гектар алқаптан 100 центнерге дейін өнім беретін «Тритикале» бұдан әлдеқайда аз шығым беретін арпаның орнын алмастыруы әбден мүмкін. Институтта оның 10-ға тарта сұрпы өсірілуде. Осы және өзге де алқаптарда жайқала өскен дақылдарды институт қызметкерлері — Мұхтар Құдайбергенов, Ғалиолла Мейрман, Айман Омаровалар жан-жақты таныстырып, қонақтардың сауалына жауап берді.

Семинар-кеңестің пленарлық отырысында сөз алған облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының басшысы Сексенбай Бекішев алкалы жиынға келгендерге ауыл шаруашылығы дақылдарының бірегей, элиталы және репродукциялы тұқымын өндірудің өзекті мәселесі туралы өз ойын ортаға салды. Жиында сол сияқты аталған институттың бас ғылыми қызметкері Рақым Оразалиев «Дәнді дақылдардың жаңа сортын өндіріске енгізу» тақырыбында, институттың дәнді-бұршақ дақылдары бөлімінің меңгерушісі

отыр. Ал өзімізде, өзге облыстарды айтпағанда, Жетісу жерінде 26 жаңа сұрпы кенінен пайдаланылуда. Соның ішінде «Карасай», «Стекловидная — 24», «Богарная» деген сұрыптардың сапасы жоғары, макарон өндірісінде пайдалануға өте қолайлы. Айтса айтқандай, бітік әрі биік болып бой көтерген бидай алқабы қараған адамның көзін тойғызып, көңілін өсіретіндей. Әр шалғайдан келген қонақтар түрлі сұрып жайлы тұшымды мәлімет алып, оны өсірудің жай-жапсарын білді.

Семинарға қатысушылар егіншілікке қатысты барлық бағытта жұмыс жүргізетін ғылыми-зерттеу институтының камтитын саласы кең екеніне көз жеткізді. Бұл жерде бидайдың, тарының, арпаның, сулының, жүгері мен қызылшаның будандастырылған сұрыптарын шығарумен қатар, дәнді-бұршақ дақылдарының сапалы әрі төзімді түрін зерттеу жолға қойылған. Бөлек-бөлек телімдерде өсіп тұрған сафлор,

ТҰҚЫМЫ АСЫЛ ТОЗБАЙДЫ

өсімдік шаруашылығы ғылыми-зерттеу институтының бас ғылыми қызметкері, академик Рахым Оразалиев өзіне қарасты бөлімнің алқаптарында өсіп тұрған бидайдың төзімді әрі мол өнім беретін сұрыптары жайында баяндалды.

Бүгінге дейін институт ғалымдары дәнді дақылдардың 116 жаңа сұрпын шығарып, өндіріске енгізген. Олардың 85 сорты тек қана бидайға қатысты. Даламыз кең, егіс алқабы есепсіз болғанымен Қазақстан жері егін шаруашылығына қолайсыз. Себебі бізде суармалы егістік көлемі есептеулі, жауын да әр жылы жауады. Сондықтан, тәлімді жерге егілетін бидайдың қуаншылыққа төзімді әрі мол өнім беретін түрін шығару бірінші кезектегі мәселе.

Осы орайда, институт алқаптарында шығарылған бидайдың жаңа сұрыптары ылғал аз болған жылдардың өзінде әр гектардан 18-22 центнер өнім беруге қабілетті. Бұл өндіріс көлемін дамытуға жеткілікті көрсеткіш. Ал ылғал қалыпты болған жағдайда 40 центнер орташа

Мұхтар Құдайбергенов «Қазақстанда майбұршақ тұқымын өндірудің өндірістік тұқашағы» турасында баяндамасын жұртшылық назарына ұсынды.

Күн тәртібіне енгізілген «Республикалық тұқым өндіруші шаруашылықтардың ассоциациясы» құрылтай шартының жобасымен институт директорының орынбасары Шынболат Рсалиев таныстырып, жиналған қауымның ұсыныс-ескертпелерін ескере келіп, аталған бірлестікті құру жайында меморандум қабылдады. Еліміздің әр шалғайынан келген мамандар мен шаруа қожалықтарының басшылары өздерін толғатқан мәселелерге қатысты сұрақтарын қойып, тұшымды жауап та алып үлгерді. Бір сөзбен айтқанда, айтулы шараға қатысқандар бұл басқосудың елдің ауыл шаруашылығын, соның ішінде егіншілікті дамытуға қосар үлесі қомақты болады деген сеніммен тарқасты.

ӨҢІР

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

www.jasqazaq.kz

11

Қатынас

«Нұрлы жол» бағдарламасымен салынған төрт жолақты «Алматы – Көкпек – Шоңжы – Көктал – Қорғас», «Алматы – Қорғас» жолының игілігін ел көруде. Ұзындығы 304,4 шақырым жолдың сапасы мен сенімділігі жайлы айта кетуді жөн көрдім. Төселген бетон төсеніштің қалыңдығы 25 сантиметр, ені 9,25 метр, ұзындығы 304 шақырым. Осы темірбетонды төсенішті жасауға жоғары маркалы цемент, ең берік темір-арматура пайдаланылды. Төселетін темірбетонның жерден биіктігі 20 метр, кеңдігі 23,5 метр.

Темірбетонның астына су мен ылғалды өткізбейтін, күнге күймейтін, шірімейтін, төзімділігі өте берік плащ-төсеніш төселген. Бұл жолмен жүк тиеген миллиондаған жүк автомашинасы мен жеңіл көлік тоқтаусыз ағылады. Төрт бағыттағы жолмен күндіз-түні жүйтікпен көліктің қауіпсіздігі осы салынып жатқан жолдың беріктігі мен сапасына тікелей байланысты. «Сактансан — сактаймын» дегендей, жолдың сапалы әрі берік болуы жол мамандары, инженер-техник қызметкерлері және жұмысшылардың назарында. Олар өзіне жүктелген жауапкершілікті толық сезінеді.

Жоғарыда аталған 304,4 шақырым жолды салуға 120,3 миллиард теңге бөлінген. Мұнда 3 мың адам еңбек етсе, соның 2800-і жергілікті тұрғын. Төрт жолақты жол салуда білікті мамандар Павел Грасмик, Рамиз Гагиевтердің еңбегі зор.

Өткен жылы олар табысты жұмыс атқарды. Өзіне тапсырылған міндетті абыроймен аяқтап, өткізді. Атап айтқанда, төрт жолақты кесіп өтетін жолға көпір мен мал өтетін өткел жасалды. Осы жұмыстың бәрі де талап деңгейіне сай салынып, көпіршілер басшылықтың алғысына ие болды. «Батыс Еуропа — Батыс Қытай»

алады. Талапшылдық — жұмыстың сапалы болуына сөзсіз ықпал етуде.

Жол пайдалануға берілгенде миллиондаған тонна жүк төрт жолақты жолмен және шойынжолмен де арлы-берлі тоқтаусыз тасылады. Ол жүктің әрбір тоннасы үшін белгіленген тәртіппен елімізге салық төленеді. Арлы-берлі жүрген жолаушы көлігіне де акы төлейді. Осының бәрі елімізге пайда түсіреді. Ол қаржы халқымыздың әл-ауқатын жақсартуға жұмсалады. Осындай игілікті іске ұзақ жылдардан бері өз үлесін қосып келе жатқан Сахи Сыдықұлына Қазақстанның Құрметті жолшысы деген жоғары атақ берілді. Бұл — маңдай термен келген құрмет. Адал еңбек абырой мен бақытқа бөлейді.

Жолшылар көпір салумен де айналысуда. Өткен жылдарда салынып жатқан жолдарды кесіп өтетін 100-ден астам үлкенді-кішілі көпір мен мал айдап өтетін өткелдер салынған.

«Алматы — Қорғас» бағытындағы салынып жатқан жолдар Іле, Талғар, Еңбекшіқазақ, Ұйғыр, Панфилов аудандарының аймағын қамтиды. Сонымен қатар «Алматы — Өскемен» бағытындағы жолдар да жанартылды. Шойынжол «Жетіген —

ЖОЛ ҚАДІРІН

ЖҮРГЕН БІЛЕР

халықаралық жол бағытындағы «Алматы — Қорғас» учаскесінде республикалық мемлекеттік басқарманың «Алматыжол зертханасы» басқаратын Сахи Сыдықұлының табандылығы мен жауапкершілігі көпке үлгі. «Мерседес» автомашинасына жол сапасын жан-жақты зерттейтін заманауи аспап орналастырылған. Мысалы, жолға төселген алып бетонның сапасын тексеру үшін сол бетон блоктың бір ұзым сынығын алып, оның құрамындағы цемент, арматура, тағы басқа да қоспаның мөлшерін анықтай

Қорғас» бақытын жалғастыруда. «Алматы — Қорғас» бағытындағы жол құрылысының бас мердігері, Түрік мемлекетінің тәжірибелі маманы Уйгур Уйгун «Будан» жол құрылысының жұмысын белгіленген жоспар бойынша жүйелі жүргізуде.

Төрт жолақты тактайдай түзу, тастай берік жолымыз осы «Нұрлы жол» бағдарламасы аясында жүзеге асырылуда. Осындай жолмен еліміздің ғана емес, неше түрлі шетелдік автокөліктер тәулiк бойы межелеген жеріне кідіріссіз, алаңсыз жетуде...

Әлеумет

Бір тонна тұқымның өзі бір шаруашылықтың шаруасын шалқытып, табысын тасытады десе,

сіз сенерсіз, сенбессіз, егер өз басыңыздан өтпесе. Ал біз әңгімеге арқау еткені отырған Алматы облысы Кербұлақ ауданына қарасты «Қызылжар» өндірістік кооперативі сол тәжірибенің тәтті жемісін бір кісідей-ақ жеген ұжым. Бүгінде егістік алқабына себілген үш сұрыпты тұқымның көп мөлшерін «Бағарни — 56» сорты құрайды. Қып-қызыл бидайдың Қызылжар топырағына сүңгі барып, тамыр жайғанына да үш жыл болған. Салмағы мен түсімінің ерекшелігі өз алдына, құнарлығы татқанның таңдайындағы алғыс.

«ҚЫЗЫЛЖАРДАҒЫ» ҚЫЗУ ТІРЛІК

Алғаш 1963 жылы «Қызылжар» қой кеңшары болып құрылған шаруашылық 2000 жылдары өндірістік кооператив негізінде қайта жаңғырады. Қазір иелігіндегі 4000 гектар жер танабының 2800 гектары ырысқа толы. Бұл былтырдың еншісіндегі 1700 гектар. Егістік алқабынан екі есеге таяу өскен аумақ. Осылайша, бидай мен арпаның дән теңізі жыл сайын ұлғайып дала көркіне, дикан байлығына айналууда.

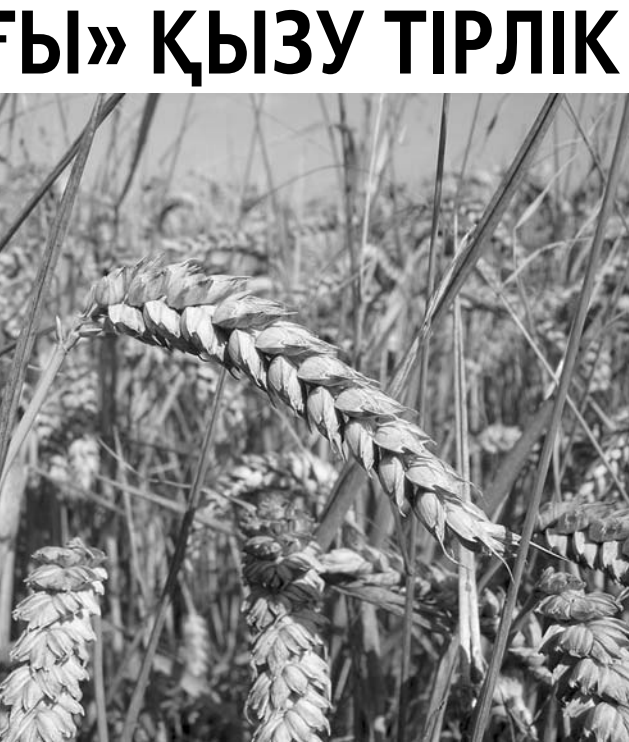
Биыл науқан алды ауа райының күрт асуы да шаруалар үшін тиімді болған. Нәтижесінде, «танаптағы егін жылдағы орақ мерзімінен он күнге ерте басталды, түсімі де тәуір. Гектарына 28-30 центнерден айналууда», — дейді аталмыш кооператив басшысы Ержан Күлшембаев. Танғы сағат алтыдан тоқтаусыз екі апта еңбектенген ұжым еңбеккерлері қазір 1100 гектардан аса аумақтың астығын қамбаға жөнелтіп үлгерген. Осы барыста 100-ден аса жұмысшы жұмылып, бес комбайн мен 20-дан аса техниканы еңбек даласында тоқтаусыз ағытқан.

Осыншама еңбекпен келген қыруар астықтың қыр басында рәсуа қалған тұсы да жоқ. Ауыл арасы, аймақ, облыс іші суранысын айтпағанда, таза өнім «Дон Агро», «Азия Фуд» компанияларының еншісіне бұйыруда. Асып-артылғаны Тәжікстан, Өзбекстан асып, өзге елдердің де қызығушылығын оятып отыр. Оған себеп те жоқ емес. Ержан Әшімұлының айтуынша, Қызылжар топырағында өскен астықтың барлық азықтық қасиеті, сұрып сыппаты аталған көрші ел зауыттарының қажеттілігін қанағаттандырады.

Осы ретте тағы бір жайтты айта кеткеніміз артық болмас. Өңімінің таза орбылуды да еңбекшінің ептілігі

мен техниканың тегеурініне байланысты екені анық. Алғашқы адам күшінің қуатын айтпағанда, соңғы үлгіде жабдықталған «ЕСІЛ», «VECTOR» комбайндарының алқаптағы алдымы ширақ. Жүріп кетсе, жүк көлігін әп-сәтте толтыратын мұндай озық технологияның өзіндік артықшылықтары да жетерлік. Комбайншы Берік Асанов алғыстан басқа айтары жоқ. Басқасы басқа, ішінің салқындатқыш құрылғымен жабдықталғаны да техника тізгінінде жүргендердің әңгімелерінің тұздығына айналған. Ол жайлы ыстықтың бетін байқап, еңбекшілерге абай болуды ескертіп отыратын бас агроном Сағындық Қоңыров та, жүк көлігін құйғытқан Бекжан Мұсаев та, тракторшы Әнуар Құдайбергенов те майын тамызып айтады.

Десек те, бір түйткілдін түйіні шешілсе, — дейді шаруалар. Егер көктемгі егіс десе, сіздің есіңізге тұқым мен қатар, жанар-жағармайдың түсетіні

рас болса, шаруашылық үшін оның қажеттілігінің қандай екені де байқалса керек. Бүгінде техника атаулы тәуелді жағар отын бағасының қарыштап кетуі — дикан терімен келген нәсіптің көп бөлігін үлтеп алуда. Нақтырақ айтқанда, нарықтағы 1 литр жанар-жағармайдың өзі шаруаның 4 килограмм бидайын жұтып тынуда. Ал науқандағы әрбір техниканың күндік пайдаланатыны 150-300 литр жағар отынға тәуелді екенін ескерсеніз, шаруаның шығыны шаш етекпен, — дейді еңбекшілер. Бұл енді біз көрген егістіктен, сіз, түйер түйткілдін түйіні ғана. Дикан аманаттарының ескерілмегі де алдағы уақыттың еншісінде.

Бетті дайындаған Қажет АНДАС, Алматы облысы

САРЫН

Сыбызғышы, зерттеуші Талғат Мұқышев: «Біздің деректер бойынша, нақты XVI ғасырдан бастап сыбызғышылардың аты аталады. Сыбызғы аспабында да кобыз, домбыра секілді үлкен дәстүр, қазақ даласына кең таралған. Сыбызғы күйінде естірту, аңыз күйі болған. Халық күйлерімен қатар композитор күйлері деген де бар. Сыбызғы дәстүрін бүгінгі күнде 4 мектепке бөліп отырмыз. Ол — ең үлкен дәстүр, бүгінге дейін жетіп отырған Шығыс Қазақстан сыбызғышылық дәстүрі. Шығыс Қазақстан сыбызғышылық дәстүрі кезінде қанат жайған. Жағда Бабалықұлы атамыз: «Сыбызғының алтын бесігі — Алтай» деп жазып кеткен. Сол Алтайды жағалап ары қарай Қытайдағы қандас

Қазақ халқының күй өнерінде домбыра, қобыздан бөлек, сыбызғы аспабы да үлкен мәнге ие. Көшпенді түркі халықтары құрай өсімдігін үш-төрт жерінен тесіп, әртүрлі әуен ойнаған. Сыбызғы қазақ халқында да ерекше дамыған аспап. Бұл аспапта жеңіл, сазды әуендер ғана емес, күрделі шығармалар да ойналады. Сыбызғы үні — тыңдаушының тұлға бойын бақытатындай сырлы әуенге толы.

Сырлы әуезді сыбызғы

жазған. Сары-малай, Ысқақ Уәлиев сияқты біздің сыбызғышылар болған. Ең соңғы жеткізушіміз — Ысқақ Уәлиев атамыз Ұлы Отан соғысына кетіп, содан қайтпай қалыпты. Соған байланысты Батыс Қазақстан сыбызғышылық мектебінің дәстүрі жоғалды деп айтуымызға тура келеді. Өйткені, ол кісінің артында шәкірттері қалмады» — дейді.

Сыбызғы күйлері екі дауыстан құралады. Бірінші үн аспаптан шықса, екінші әуен сыбызғышының тамағынан пайда болады. Осылай орындау техникасын меңгерген алам сыбызғыда еркін ойнайды. Сыбызғышы үшін шығарманың ішіне бойлап ойнау — басты талап. Өйткені, сыбызғы күйлері жүреппен орындалғанда ғана тыңдаушыға жетеді.

Жарас КЕМЕЛЖАН

ЕСТЕЛІК

«Өмір соқпағында қалдырған ізін анық болса, ол сенің өскенің. Ал ізін елеусіз болып, ұмытыла бастаса, ол сенің өшкенің», — дейді дана халқымыз. Әр адамның қалдырған ізі — қоғамға, халққа сіңірген еңбегімен, ең бастысы, ізін жалғастырар ұрпағының елі құптарлық оң істерімен өмішенер. Біз де 52 жылдай қатар өрілген өмірімізде, біріміз халыққа білім беру, екіншіміз мемлекеттік қызмет саласында хал-қауімізіше еңбек еттік, қазір зейнеткерміз. Еңбегіміз еленді, мемлекеттік марапаттан да құралақан емеспіз. Әйтсе де біздің үкілі үмітіміз ұлымыз Есенмен және тұңғыш немереміз Даринамен байланысты болатын.

Есен ұлымыз туа салып, 2 жылдан астам ауруханадан шықпады. Мүмкін, дәрігерлердің көмегі, туыстардың сәбиге деген ықыласы, өзінің өмірге деген құлшынысы болар, денсаулығы оңалып, құрдастарымен тай-құлындай тебісіп, ойнап кетті. Тіпті 19 жасында өз қалауы бойынша үйленуіне де қарсы болған жоқпыз. 20 жасында қызы Дарина дүниеге келді. Өзі таңдап алған мамандығына сай 2 жоғары оқу орнын бітіріп, атқарып жүрген қызметінің қыр-сырын терең түсініп, қызмет сатысы да өсе бастаған болатын.

Есен Болатұлы

Дарина Есенқызы

12.06.1972 - 03.08.2007

03.10.1992 - 03.08.2007

Ал Дарина-Даколяның өмірге келуі біздің шаңырағымызды ерекше қуанышқа бөледі. Тумысынан зерек, алғыр Даколя өзідгінен өріп танып, сынып аттап, 14 жасында 9-сыныпты

ТАҒДЫР
ЫЗҒАРЫ

үздік бітірді. Қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде өлең, рефераттар жазушы еді. Сонымен бірге сурет салу, би өнерінде таланты ерекше болды. Қызымыз дүниеден озған соң жарық көрген «Асқағым—Астанам» (шығармалар топтамасы), «Көңіл көзі» (суреттер каталогы) республика кітапханаларына жіберілген болатын. Қазір оқушылардың өтінішіне сай, аталған туындылардың екінші, толықтырылған нұсқасы жарық көрді. Дарина Есенқызы Әуелтегі «Хан тәңірі қырандары — ұлылардың ұрпақтарымыз» атты энциклопедиялық жинаққа кіріп, көптеген ақын-жазушылар Даринаның еңбектеріне сілтеме жасай бастады. Өкінішке қарай, 2007 жылдың 3 тамазында болған көлік апатынан ұлымыз Есен, сүйікті немереміз Дарина қайтыс болды. Енді Нәзгүл Бектұрсынқызы екеуіміздің

Әйбарша ЖАҚСЫЛЫҚ — Астана қаласындағы меншікті тіліші
Мадияр АРЫСТАНБАЕВ — арнаулы тіліші
Мақпал НОҒАЙБАЕВА — өнер және руханият
Әбдіманан КЕҢЕС — жастар және ғылым
Салтанат ШЫРЫНХАН — арнаулы тіліші
Руслан ДОСТАЕВ — web-редактор
Кәмшат ТӨЛЕШОВА — терішіші
Айдоқ ҚҰСАЙЫНҰЛЫ — web-сайт
Ғалым СМАҒҰЛ — суретші

Астана төрінен ұлттық ерекшелігіміз бен мәдениетімізді паш ететін «Этноауыл» бой көтеріп, қала қонақтарын тәнті етуде. Кешен Астанадағы «Қазанат» атшабар аумағына орналасқан. «Этноауыл» еліміздің мәдениет және спорт министрлігінің ұйымдастыруымен салынды. Мұнда күнделікті түрлі іс-шара өтіп, дәстүр мен мәдениетімізді қонақтарға кеңінен таныстырып келеді. Қазақи иісі бұрқыраған «Этноауылды» біз де аралап, түрлі қолөнер бұйымдарының сырына үңіліп, шеберлермен әңгімелесіп қайттық.

Астанаға Шығыс Қазақстан облысынан келген шебер Айдар Болатқазыұлы «Қазақтың әрбір қолөнер бұйымының астарында үлкен мән жатады. Мәселен, «асығын алшысынан түссін» деген туынды — азаматқа қашанда жолын болып, бастаған ісінде жетістікке жет деп берілген бата іспеттес. Ал «асығын жиылмасын» дегенде — асық ойнар балаларын көп болсын, өсіп-өніп, отауын ордаға айналсын деген мағына бар», — дейді. Шебердің айтуынша, қолөнер бұйымын жасау — қаражат пен уақытты талап етеді. Айдар Елубаев соңғы кезде көрші елден біздің ұлттық дүниелерімізді жасап, елімізге әкеліп

қоймайды. Тіпті оның мәніне де көп үніліп, бағаламайды. Оларға қарағанда шетелдік бір турист 20 мың теңге деп ұсынған бұйымынды, «Қаншама уақыттың, күшіңіз кетті, 30 мың теңгеге алайын, көмегім болсын» — деп

алып кетеді. Әрі арнайы шеберханамның, жүн түтетін станогымның жоқтығын және барлығын қолмен жасайтындығымды көріп жаны ашитын болар. Мен кейде өзіміздегі азаматтардың осылай күннен-күнге азайып бара жатқан қолөнерге қамқорлық көрсете алмайтынына қынжыламын», — дейді. Оның жасаған

соңымнан ерген әр облыста шәкірттері де бар. Үнемі шеберлік сабағын өткізіп келемін. Сондықтан, халықтың сұранысы әрі қызығушылығына орай Астанада шеберхана ашсам деймін. Бірақ оған қаржылық жағынан қолбайлау болып тұр. Сол жерде арнайы үйірме ашып, жастарды тәрбиелесем деген жоспарым бар», — дейді шебер қыз. Сондай-ақ ою-өрнекті композицияға айналдырып, этно-модерн стилінде кесте тігетін Гүлнәзім «Технология дамыған бүгінгідей заманда атадан балаға дейін жалғасып келе жатқан өнерімізден айырылып қалмайық десек, ұлттық нақышын жоғалтпай, бүгінгі заманға лайықтауымыз қажет. Ол үшін жастар көп еліктейтін әнші, өнер адамдарының киімдерін кестелесек

Ұлт жәдігерін жаңғыртқан

Алашасын Францияның Қазақстандағы елшісі 160 мың теңгеге сатып алыпты. Шебер қолөнерге ерекше қамқорлықтың қажетін, әсіресе, бүгінгідей жаһандану заманында баға жетпес байлығымыздан айырылып қалмау керектігін баса айтты. Келесі бір ақшаңқан үйде — Өмірзақ әулетінің қолөнер бұйымдары қойылған. Қолөнер шеберлігімен, сурет салуымен айналысатын әулеттің еңбектерін «Дарын» жастар сыйлығының лауреаты, Суретшілер одағының мүшесі Гүлнәзім Өмірзаққызы таныстырды. Жібек матаға біз кестемен кестелеп салынған картиналарын алып келген Гүлнәзімның да айтары бар. «Бүгінгі күні біз шамамыз келгенше,

халыққа ежелден келе жатқан өнерімізді насихаттап келеміз. Бұрынғыдай емес, қызығушылық жоғары. Тіпті

жұмыс істейтін шағын қалашықта 40 киіз үй, ұлттық тағам мейрамханасы, концерт залы, балалар алаңы бар. Қазақ халқының ұлттық болмысы мен өзіндік ерекшелігін танығысы келген қонақтар бұл ауылға міндетті түрде ат басын бұратыны анық. Ал келген қонақтар үшін бұл жерде тамашалайтын дүние өте көп.

Бас редактор — директор Срайыл СМАЙЫЛ Редакция алқасы: Елдос ӨМІРЗАҚҰЛЫ Бас редактордың бірінші орынбасары Жарас КЕМЕЛЖАН жауапты хатшы Ғалия КАЛИЕВА компьютер орталығының жетекшісі		Тілшілер мен қызметкерлер: Әйбарша ЖАҚСЫЛЫҚ — Астана қаласындағы меншікті тіліші Мадияр АРЫСТАНБАЕВ — арнаулы тіліші Мақпал НОҒАЙБАЕВА — өнер және руханият Әбдіманан КЕҢЕС — жастар және ғылым Салтанат ШЫРЫНХАН — арнаулы тіліші Руслан ДОСТАЕВ — web-редактор Кәмшат ТӨЛЕШОВА — терішіші Айдоқ ҚҰСАЙЫНҰЛЫ — web-сайт Ғалым СМАҒҰЛ — суретші		Аймақтағы меншікті тілшілер: Байқал БАЙӘДІЛОВ — Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстары (8 778 910 45 34) Қуаныш ТҮНҒАТАР — Алматы облысы (8 702 952 88 17) Дүйсенбек АЙБЕКОВ — Жамбыл облысы (8 705 227 45 16) Мейішбай СҮМЕСІНОВ — Атырау облысы (8 775 955 77 34) Айхан БАШТАШ — Осло, Норвегия pahmutba@online.no Ұлдай САРИЕВА — Батыс Қазақстан облысы (8 705 150 48 30) Кезекші редактор Салтанат ШЫРЫНХАН		Шығарушы: «Аманат Медиа» ЖШС Директордың орынбасары Мейрамбек ҚҰЛМҰХАМЕДОВ Бас есепші Расима ӘКІМБЕКОВА	Редакцияның мекенжайы: 050004, Алматы қаласы, Абылай хан, 51/53, 6-қабат (М.Мақатаев көшесінің қиылысы) Телефондар: 8(727) 279-04-99; 279-09-19 Бухгалтерия: тел.факс: 8(727) 279-09-23 (жарнама бөлімі) <table><tr><td>Газет 2004 жылғы 14 желтоқсанда ҚР Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігінде тіркеліп, бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы №5710-Г куәлігі берілген. Мақала авторының пікірі редакция қозғарсын білдірмейді. Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты. Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.</td><td>Газет «Дәуір» ЖШС РПІК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй) тел: (727) 273-12-04, 273-12-54 Тапсырыс — №62124; Бағасы келісім бойынша Айлық таралымы — 52 000 дана www.jasqazaq.kz E-mail: jas_qazaq@mail.ru</td></tr></table> <i>Газет Қазақстанның барлық аймақтарында таралады, сондай-ақ «Air-Astana», «Turkish Airlines», «QazaqAir» әуекомпанияларының ұшақтарында бар.</i>		Газет 2004 жылғы 14 желтоқсанда ҚР Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігінде тіркеліп, бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы №5710-Г куәлігі берілген. Мақала авторының пікірі редакция қозғарсын білдірмейді. Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты. Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.	Газет «Дәуір» ЖШС РПІК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй) тел: (727) 273-12-04, 273-12-54 Тапсырыс — №62124; Бағасы келісім бойынша Айлық таралымы — 52 000 дана www.jasqazaq.kz E-mail: jas_qazaq@mail.ru
Газет 2004 жылғы 14 желтоқсанда ҚР Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігінде тіркеліп, бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы №5710-Г куәлігі берілген. Мақала авторының пікірі редакция қозғарсын білдірмейді. Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты. Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.	Газет «Дәуір» ЖШС РПІК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй) тел: (727) 273-12-04, 273-12-54 Тапсырыс — №62124; Бағасы келісім бойынша Айлық таралымы — 52 000 дана www.jasqazaq.kz E-mail: jas_qazaq@mail.ru									